

SENECA

TROIALI
KADINLAR
(LATİNCE - TÜRKÇE)

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: İGDEM DÜRÜŞKEN

TROIALI KADINLAR

(LATİNCE - TÜRKÇE)

SENECA

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN:

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SENECA

TROIALI KADINLAR

özgün adı

TROADES

latince aslından çeviren

ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

© türkiye iş bankası kültür yayınları, 2009

editör

ALİ ALKAN İNAL

görsel yönetmen

BİROL BAYRAM

düzeltili

C. CENGİZ ÇEVİK

grafik tasarım ve uygulama

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul

Tel. (0212) 252 39 91

Fax. (0212) 252 39 95

www.iskulttur.com.tr

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Hasan Âli Yücel

En intueri, turba quae simus super:

tumulus, puer, captiva!

(İşte bak, kaç kişi kaldık o koca alaydan:

bir mezar, bir çocuk, bir tutsak!)

(Seneca, Troades, 507-508)

Giriş

Tutsak Kadınların Yangın Yeri: Troia Sahili

Heinrich Schliemann 1871’de Asia Minor’un kuzey batısındaki Troia’yı keşfedince, alev alev bir savaşın enkazını buldu. Kat kat soyunca kenti, ağlaşan kadınlar göründü dipten; babalarını, kocalarını, oğullarını yitiren, acılar kusan kadınlar; Hecuba, Andromacha, Cassandra, Polyxena ve niceleri. Dalga dalga duman tütüyordu dört bir yan, küle dönmüştü Asia’nın o görkemli hisarı, tanrıların o heybetli, o eşsiz eseri; Ida Dağı odun yetiştiremiyordu cenaze ateşlerine, kara ise boyanmıştı bütün Troas.

Troia’nın bu son sahnesini ve kadınlarının bağırmasına vurarak yaktığı ağıtları merak edip de yüzyıllar öncesine gittiğimizde, Seneca’nın Troades’i (Troialı Kadınlar) çıkar karşımıza, yavaş yavaş çevirmeye başladığımızda sayfaları, birden ete kana bürünür bu enkaz, şiddetin retoriği olanca heybetiyle yükselir, yükselir ve taşar her bir sözcükten. Çünkü on yıllık bir kuşatma ve yıkıcı savaş sonrası Troia’nın düştüğü günü kurgulamıştır bu dizeler; Yunan gemilerinin denize yelken açmak için kıyıda beklediği, kuralar çekilip dul kalan Troialı kadınların Yunan efendilerine teslim edildiği en son perdenin resmini çizmiştir, bütün çıplaklığıyla. Yunan Euripides’in Troades (Troialı Kadınlar) ve Hekuba adlı iki trajedisi yol göstermiştir Seneca’ya, Troia’nın son çılgınlığını betimlerken; ve bu trajediler yol göstermiştir ona, kraliyet soyundan gelen kadınların Yunanca haykırışlarını, aynı görkemle Latince’ye yansıtırken.^[*1]

Dizelere iyice gömüldüğümüzde, Troia sahilinde buluruz kendimizi. Etrafımıza baktığımızda, Hecuba’yı görürüz hemen; Troia kralı Priamus’un dul eşini. Kocasını ve oğullarının yitirmiş olmanın verdiği acıyla ruhu katılmış, zihni allak bullak, takati kesilmiş bir halde. Biraz yana çevirdiğimizde gözümüzü Andromacha ile karşılarız, Hector’un vefalı karısıyla. Önce babasını, erkek kardeşlerini, sonra da kocasını kurban vermiştir düşmana. İçinde duyduğu keder, yaşam umudunu tamamen alıp götürmüşken ruhundan, o gece gördüğü korkunç kabus aklını başından almıştır yeniden. Sevgili kocası Hector’u görmüştür düşünde, gözyaşları içinde haykırıyor, “Uyan uykudan, kurtar oğlumuzu, ah sadık kadını: saklansın; başka yolu yok kurtuluşunun. Bırak ağlamayı. Bu ağlayışın Troia yıkıldı diye mi? Keşke temelden çökseydi! Acele et, al götür nereye olursa, evimizin bu küçücük evladını,”^[*2] diyordu. Titreyerek uyanmıştı Andromacha uykusundan, buz kesmişti tüm vücudu. Evet, bir tek oğlu,

Astyanax'ı kalmıştır elinde, hâlâ yaşıyorsa sadece bu oğul içindir gayreti. Zihninden hızla geçirir düşünceleri ve oğlunu aldığı gibi babasının mezarına götürür ve içine saklar. O sırada karşıdan gelen Ulysses'i (Odysseus) görür, dura dura yürüyüşünden, yüzündeki ifadeden şeytanca planlar yapmakta olduğunu anlar. Sonunda yaklaşır yanına Ulysses ve ona oğlunu sorar, Troia saltanatının son hanedanını. O bulunmadıkça ve kurban edilmedikçe, Yunan gemilerinin eve dönüş yolculuğunun gecikeceğini, Troia'da Hector'un dölünün kalmış olmasının bütün Yunanları huzursuz edeceğini, kazanılan bu savaşın hakkınca kutlanamayacağını belirtmektedir, haince. Gelecekte, Yunan anaların ağlamaması için, şimdi, vakit varken, Andromacha'nın oğlunun öldürülmesi gerekmektedir. Ne yapacağını şaşırır Andromacha korkudan, öldüğünü söyler oğlunun, gömüldüğünü. Ama kandıramaz kurnaz Ulysses'i. Sonunda anlaşılır yalanı ve Astyanax çıkarılır saklandığı o mezardan. Demek bitmemiştir hâlâ çilesi viran olan Troia'nın, Troialı kadınların, demek düşman hâlâ vurmamıştır son yumruğunu Troia saltanatına, demek son intikam alınmadan çekip gitmeyecektir düşman gemiler, güvertesine attıkları tutsak Troialı dullarla. Andromacha çaresizdir, kan ağlayarak teslim eder biricik oğlunu, Ulysses'in haris ellerine.

Bir türlü demir almaz gemiler, hâlâ Troia sahillerinde beklemektedir. Troialı kadınlar telaşla sorar, "Bu gemileri, bu Yunanları bekleten ne, hangi tanrı kesiyor eve dönüş yolunu?" ^[*3] diye merak içinde. Yunan haberci, Talthybius görünür o anda. Şaşkınlık içindedir, Ida Dağı'nın yamaçlarından yarıldığını, toprağın, denizin sarsıldığını söyler. Yeraltından karanlık bir geçit açılıp yeryüzüne, Achilles'in, Yunanların gururu, Troialıların baş düşmanı Achilles'in hayaletinin yükseldiğini belirtir. Dilediğini yerine getirmeyen Yunanlara öfkeli Achilles. Oğlu Pyrrhus'la iletmiştir bu isteğini, Yunanların komutanı Agamemnon'a. Ama Agamemnon kayıtsız kalmıştır bu isteğe. Priamus ile Hecuba'nın kızı Polyxena'yı kendi mezarına kurban etmelerini istemektedir Achilles, savaşta başarılarının ödülü olarak. Yunanların onuru için canını vermiştir bu yaban topraklarda, bu yüzden bu ufacık dileğini yerine getirmeleri onların boyun borcudur: "Küllerime adansın Polyxena, katledilsin Pyrrhus'un eliyle, mezarım ıslansın kanıyla," ^[*4] derken, bütün Troia saltanatını yerle bir ettiğinde, bütün kral oğullarının kanına girdiğinde nasıl zalimse, aynı şekilde zalimdir. Bu kara haber Hecuba'ya ulaşınca, bir kez daha yıkılır kadın, bir kez daha evlat acısı çöreklenir yüreğine: "Bu adamın külü de, mezarı da bizim kanımıza susamış," ^[*5] diye veryansın eder kadere, evlatlarını teker teker yitirirken, kendisinin hâlâ yaşamakta olmasına lanet yağdırır.

Troia'nın heybetli kulesinin kayalığa dönüşen kalıntılarında işlenir ilk cinayet. Yunanlar, Troialılar, askerler, sıradan yurttaşlar çıkar kayalığa, hıncahınç doldururlar ölüm arenasını. Kimi yaslanır yarısı yanmış bir çatıya, kimi sallanır bir defne ağacının dalından, kimi çıkar göçen bir duvarın çıkıntısına. Gözler heyecanla, hüznle seyrederek o sahnede oynanan Troia'nın son sahnesini. Kalabalığı yara yara gelen Ulysses görünür ötelere. Kurbanını elinden tutmuş sürümektedir heybetli adımlarla. Kayalığın tepesine çıkarır sonra yavrucağı. Ama Hector'a yaraşan bir cesaret gelmiştir Astyanax'a, bir an bile tökezlemeden yürür ardından düşmanının. Tam tepeye ulaşınca, keskin bakışlarla etrafına bakınır. Son kez seyrederek, asla saltanatı alamayacağı Troia'yı, avlamak üzere ardından koşturamayacağı vahşi hayvanların kaçıştığı ormanları, horonlar tepemeyeceği sunakları. Ulysses'i bile hayran bırakır bu soylu ruhu, bu gururlu bakışı. Sonra bir damla bile yaş akmadan gözünden, atıverir kendini tepeden, atası Priamus'un krallığının tam orta yerine. Taşa çarpar başı, boynu kırılır, paramparça olur bütün kemikleri.

Ama bu da yetmez. Bir başka infaz sahnesi hazırlanır Troia’da, Achilles’in Sigeum burnundaki mezarı başında. Bir düğün alayı gözüdür uzaktan, ateşten meşaleler yanar ışıltı ışıltı, ellerde. Achilles’in külleriyle evlenecek Polyxena’nın düğün törenidir bu. Artık Troia’da düğünler karışmıştır cenaze törenine. Polyxena’nın yanında, Troia’yı yerle bir eden büyük aşkın gelini Spartalı Helena vardır. Yanından geçerken Troialı halkın, lanetler yağar üzerine, kızı Hermione’nin de böyle bir törenle evlenmesi için yakarılar yükselir Troia sahilinden gökteki tanrılara. Polyxena’nın celladı Achilles’in oğlu Pyrrhus’tur. Çıkarır genç kızı babasının mezarının tepesine. Öyle mert bir bakışı vardır ki Polyxena’nın, öyle soylu bir gururu, gözleriyle öyle meydan okuyordur ki Pyrrhus’un elindeki kılıca, Pyrrhus bile bir an tereddüt eder onu öldürmekte. Sonra bir anda çekip saplar uğursuz kılıcını o körpe bedenin ta derinlerine. Oluk oluk kanlar boşalır açılan yaradan; Polyxena olanca öfkesiyle, olanca şiddetiyle düşer Achilles’in mezarı üstüne. Sel gibi akan kanını yutarcasına içer küller, kanı karışır Achilles’in külleri. Troia Helena’yı gelin almıştı Yunandan, şimdi Polyxena’yı gelin verir yine bir Yunana.

Hecuba son kez haykırır Yunan gemilerine, “Haydi gidin, gidin, Yunanlar, tutun yolunu yurdunuzun barış içinde; donanmanız açsın artık yelkenlerini güven içinde, yarıp geçsin o özlediğiniz denizleri. Can verdi bir genç kız, bir delikanlı: artık savaş sona erdi,”^[*6] diye. Bir haberci koşup gelir, bağırır Troialı kadınlara telaşla, “Haydi hızlanın, koşun denize, ey tutsak kadınlar, açmışlar yelkenlerini, gidiyor donanmalar.”^[*7]

Çeviri Yöntemi

Seneca'nın Troades adlı trajedisinin çevirisinde, Latince metin olarak, Seneca, Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra, (tr. John G. Fitch), Harvard University Press, Cambridge, 2002 Loeb baskısı ve O. Holtze (ed.), L. Annaei Senecae tropodiae: ad optimorum librorum fidem accurate editae, Lipsiae, 1867, temel alınmış, oyundaki karakterler kısmında, metnin sahnelere ayrılışında ve çevirideki yorumlarda, I.FR. Gronovii F.C. Mattiae (ed.), Medea et Troades, Lipsiae, 1828 ve O. Holtze (ed.), L. Annaei Senecae tragoediae: ad optimorum librorum fidem accurate editae, Lipsiae, 1867, künyeli edisyonlara başvurulmuştur. Çevirinin giriş ve dipnotlarında geçen kişi ve yer adlarının (Türkçe'ye yerleşmiş özellikle bazı kent vs. gibi adlar dışında) Latince yazılımı benimsenmiştir.

Latince ve Yunanca edebi metinlerin, kaynak dilden yayımlanmasına özel bir önem veren, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nın Yönetmeni Sn. Ahmet Salcan'a, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi'nin editörü Sn. Alkan İnal'a, Latince edisyonu son kez gözden geçiren ve gerekli düzeltmeleri yapan meslektaşım C. Cengiz Çevik'e ve metinlerin Latince-Türkçe karşılıklı hazırlanmasında gösterdikleri titizlikten ötürü yayınevinin çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2008

TROIALI KADINLAR

Oyunun Karakterleri

HECUBA

TROIALI KADINLAR KOROSU

TALTHYBIUS

AGAMEMNON

CALCHAS

HELENA

PYRRHUS

ANDROMACHA

YAŞLI ADAM

ULYSSES

ASTYANAX

NUNTIUS

POLYXENA (sessiz karakter)

Birinci Sahne

HECUBA

Kim krallığına güvenip hüküm sürerse gururla
büyük sarayında, kararsız tanrılardan hiç korkmadan,
kim kaptırırsa ruhunu mutluluğa safça,
baksın bana, bir de sana, ey Troia:
kader bundan daha iyi bir örnek sunmaz sana
ne kayganmış kibirlilerin bastığı toprak, anla;
mağrur Asia'nın direği devrildi, çöktü
göktekilerin o eşsiz eseri; yardımına koştu geldi biri,^[1]
yedi kolundan buz gibi sular akan Tanais'ten içmişti;^[2]
yeni doğan günü ilk selamlayandı bir diğeri,
Tigris karışırken ılık sularıyla kızıl denize,^[3]
bir diğeri, göçmen Scythialıların karşı komşusu,
talan ederdi Pontus sahillerini, bakire kavmiyle.^[4]
Kılıçtan geçti Pergamum, çöktü kendi üstüne.
İşte bak, o yüce, heybetli surlar, yığılmış üst üste,
duruyor öylece
küle dönmüş evlerimizle; alevler sarıyor krallığımızı,
dört yandan duman tütüyor Assaracus'un vatanı.^[5]
Alev engel olamıyor fatihin o haris ellerine:1^[6]
yana yana yağmalanıyor Troia; gökyüzü bulanıyor
dalga dalga dumanlara; kalın bir buluta sarılmış
sanki gün ışıǵı,
kararmış, kirlenmiş Ilium'un dumanıyla.^[7]
Öfkeye doymuyor fatih, öyle bekliyor, gözleriyle seyrediyor
yavaş yavaş ölen Ilium'u; nihayet affediyor, ah zalim,

geçip giden on yılı; ama enkazı başında o bile titriyor;
yenildiğini gözleriyle gördüğü halde, hâlâ inanamıyor
yenebildiğine; talan ediyor, kapıp kaçıyor
Dardania ganimetlerini, oysa binlerce gemi bile
almaz hepsini.^[8]

Tanığım ol, ey tanrıların gücü, çevirsen de benden yüzünü,
tanığım ol yurdumun külleri, ve sen, Phrygia'nın önderi,^[9]
bütün krallığınla gömülüp Troia örtse de üstünü;
ve sen, yaşarken Ilium'u yaşatan oğlumun gölgesi,^[10]
ve sizler, çocuklarım, o koskoca soyum sopum,
ufacık birer gölge olsanız da şimdi: ne bela geldiyse başıma,
ne kötülük söylediye Phoebus'un kahinesi,
kendisinden geçip de hezeyanlar içinde,^[11]
tanrı ona inanmamamı istediye de,^[12]
ben, Hecuba, evvelce görmüştüm hepsini,
daha hamileyken,
açıkça söylemiştim tüm korkularımı;^[13] tekinsiz kahin
bendim, Cassandra'dan çok önce.

Kurnaz Ithacalı değildi o ateşleri üstünüze fırlatan,
Ithacalı'nın yoldaşı da değildi,^[14]
geceleri birlikte sinsi sinsi dolaştığı yalancı Sinon da
değildi.^[15]

benimdi o ateşler, benimdi sizleri yakıp kavuran
meşaleler.

Ama ne diye ağlarsın, ey ayak sürüyen yaşlılık,^[16]
viran olmuş bu kentin yıkıntılarına? Baksana, ey bahtsız,
şu yeni yaslara; eski bir acı artık Troia.

Lanet olası, o meşum katlini gördüm kralın, [\[17\]](#)

Aiax'ın zulmünden de beter bu cinayet, tam sunağın
yanında işlendi, [\[18\]](#)

doladığı gibi kralın saçına sol elini, eğdi başını geri
o vahşi, [\[19\]](#)

uğursuz kılıcını soktu, koskoca bir yara açarak içeri;
iyice derinlere işledikten sonra çekince gerisin geri,
kılıç o yaşlının boğazından kupkuru geldi.

Kimleri teskin etmezdi bu hunharca katliyle
ölümlü yaşamının son basamağına gelen o kişi,
bu günaha tanık olan tanrılar ve çöken bir saltanatın
kutsal mazisi? Ama onun, bunca kralın babası,
Priamus'un

bir mezarı bile yok, yok bir ateşi,
Troia yandığı halde, çıra gibi.

Ama göktekilere bu da yetmedi:

bak, kura çekiyor urna, seçmek için bir efendi

Priamus'un gelinlerine, [\[20\]](#)

kızlarına, ben de düşeceğim değersiz bir ödül olup
birinin başına, bak!

Hector'un karısını istiyor biri kendine,
diğeri göz koymuş Helenus'un eşine, bir diğeri de
Anteneor'unkine. [\[21\]](#)

ey Cassandra, senin zifaf yatağını isteyen de yok değil.

Ama kurada beni çekmekten ödleri kopuyor,

Yunanların tek korkusu benim.

Ne o dindi mi gözyaşlarınız, ah benim tutsak kızlarım?

haydi vurun yumruklarınızı bağrınıza, ağlayın inleyin,

yapın cenaze törenini Troia'nın, hakkınca.

Çın çın çınlasın

bundan böyle o ölümcül Ida Dağı, o lanetli hakim
yuvası. [\[22\]](#)

TROIALI KADINLAR KOROSU, HECUBA

KORO

Ağlayın diye emrediyorsun da,
bilmez değil ki bu halk, acemi değil ki gözyaşlarına:
bizler yıllardır zaten ağlıyoruz,
en başından beri,
konuk oldu olalı Phrygialı, Yunanın Amyclae'ına, [\[23\]](#)
yardı yaralı derin denizleri
Cybele ananın kutsal çamından yapılmış o gemi.
On kez beyaz karla örtüldü Ida,
cenaze odunlarımız için on kez çırılçıplak soyundu.
Orakçı on kez hasat kaldırdı Sigeum ovalarında [\[24\]](#)
tir tir titrerken korkuyla;
bir gün bile geçmiyordu ki zaten dertsiz tasasız,
ama yepyeni bir nedenimiz var artık ağlayacağımız.
Haydi vurun inleyin,
sen de, kraliçe, kaldır o biçare ellerini
biz, zavallı halk da uyacağız hanımımıza,
biz yas tutmasını bilmez değiliz.

HECUBA

Dertli günümün vefakâr yoldaşları,
çözün saçlarınızı;
dökülsün lüle lüle boynunuzdan aşağı, yas içinde,

bulanmışlar Troia'nın sıcak küllerine.

avuç avuç doldurun ellerinize:

Troia'dan alabileceğimiz bu kadar işte.

Açın kollarınızı, hazır edin, halkım

düşürün giysinizi, bağlayın etrafına sinenizin,

açın bedeninizi ta belinize.

Hangi koca için örteceksin artık göğsünü,

ey tutsak utanç?

Sarın pelerininizi düşen giysiniz üstüne,

eller özgür olsun ki vursun çıldırasıya, çıksın iniltileriniz,

o hızla.

İşte bu tam istenen giyim kuşam,

işte bu: şimdi tanıdım Troia'nın halkını.

Dönsün gelsin bir kez daha eski acılarınız,

ama öyle ağlayın ki eskisini bastırsın,

çünkü bu ağlayışımız Hector'a.

KORO

Hepimiz çözdük saçlarımızı,

yolduk nice cenaze uğruna;

topuzlarımızı açtık, lüle lüle saldık,

sıcak küller sıçradı yüzümüze

açtık giysilerimizi, düştü omuzlarımızdan,

inmesin diye daha aşağı, belimize sardık;

artık çırılçıplak bağrımız, çağırıyor ellerimizi.

Şimdi, şimdi göster gücünü, ey acı.

Rhoeteum kıyıları cınlasın iniltilerimizle;^[25]

dağın kovuklarını mesken tutan Echo^[26]

yok, hayır, söylemesin her zamanki gibi,

sözlerimizin son hecesini:

bütün bütün yankılasın Troia'nın figanını.

İşitsin denizler, gökler tamamını.

Vahşileşin, ey eller,

var gücünüzle vurun bağrılarımıza;

alıştığım sesi duymak, yetmez bana,

çünkü ağlıyoruz Hector'a.

HECUBA

Senin için dövüyor kollarımı şu elim,

kanayana kadar dövüyor omuzlarımı, senin için,

senin için vuruyor başıma şu elim,

göğsünü yırtıp açıyor, ah benim, ananın parmakları,

senin için:

senin ölümünle açtığım

her yeni yara, açılsın yeniden

aksın, sel olsun kanlar, oluk oluk.

Yurdumun direğiydin sen, göğüs gererdin kötü yazgıya,

kalkan olurdun takati kalmayan Phrygialılara,

sur olurdun;

senin omuzlarında

on yıl ayakta kaldı yıkılmadan Troia;

seninle beraber yıkıldı o da,

ve Hector'un son günü

oldu, yurdumuzun son günü.

Değiştirin artık çığlığınızın sesini:

Priamus'a ağlayınız şimdi;

bu kadar yeter Hector'a.

KORO

Duy iniltimizi, Phrygia kralı,
hisset gözyaşlarımızı, ey çifte esaret yaşayan yaşlı.
Senin hükümranlığında bir kez yaşadığı bu bela,
iki kez gelmişti Troia'nın başına,
iki kez sarsılmıştı Dardanus'un surları, Yunan kılıcıyla,^[27]
iki kez katlanmıştı Hercules'in oklarına.^[28]
Hecuba'nın bütün evlatları,
onca kral soyu gömüldükten sonra,
sen, babaları, cenaze alayına oldun en son halka,
Ulu Iovis'e bir kurban gibi kesildin,^[29]
şimdi, başsız, öylece yatıyorsun Sigeum kıyılarında.

HECUBA

Gözyaşlarınızı başkasına akıtın:
benim Priamus'un ölümüne acımamalısınız
ey Iliumlu kadınlar!
“Ne mutlu Priamus'a!” deyin hep bir ağızdan:
özgürce gidiyor yeraltı dünyasının ruhlarına,
taşımayacak artık boynunda
fatih Yunanın boyunduruğunu;
artık görmeyecek Atreus'un iki oğlunu,
artık görmeyecek kurnaz Odysseus'u;
Argos zaferinin ganimeti olup
eğmeyecek omzunu fatihin andaçları altında;
Asa tutmaya alışık bu elleri,
hiç kimse bağlayamayacak arkasında,
yürüyüp de Agamemnon'un arabasının ardı sıra
bileğine takılı altın kelepçeyle
malzeme olmayacak geçit törenine, Mycenae'in geniş

ovalarında.

KORO

“Ne mutlu Priamus’a!” diyoruz hepimiz:

göçüp giderken alıp götürüyor krallığını da beraberinde.

O artık Elysium’un gölgeli korularında,[\[30\]](#)

geziniyor güvenle,

mutlu mesut, kutlu ruhlar arasında

arıyor Hector’unu.

Ne mutlu Priamus’a;

Ne mutlu savaşta ölünce,

yıkılan krallığını da yanında götürene!

İkinci Sahne

TALTHYBIUS, TROIALI KADINLAR KOROSU

TALTHYBIUS

Ah, Yunanlar ne çok bekler şu limanda,
bekler demir atarken savaşa, bekler yelken açarken
yurduna!

KORO

Bu gemileri, bu Yunanları bekleten ne,
hangi tanrı kesiyor eve dönüş yolunu?

TALTHYBIUS

Endişe içinde ruhum, korkunç bir titreme alıyor bedenimi,
kim inanır bunca uğursuzluğun hakikati aşacağına,
ama ben gözlerimle görüyorum, görüyorum.

Güneş doğuyor,
vuruyor ışıkları şu yamacın doruklarına,
kovmuş gün geceyi;
boğuk boğuk inleyerek sarsıldı birden toprak
ta derinlerinden titretip göğsünü, kabardıkça kabardı;
başladı ağaçlar başlarını sallamaya, çatırdayıp
ulu ormanlar
gümbür gümbür gürledi, gürledi kutsal korular;
Ida Dağı yarıldı yamaçlarından, yağmaya başladı kayalar.
Titreyen sadece toprak değildi; deniz de titredi,
hissedince Achilles'ini yanı başında, kabarıp yayıldı
dalga dalga.
Vadi ayrıldı iki yana, ortaya çıktı koskoca mağaralar,
bir yol göründü, Erebus'un esneyen ağzından
yukarı dünyaya

toprak yarılınca, gevşemeye başladı o mezar da.^[31]

Göründü birden Thessalialı önderin dev hayaleti;

Thracia ordusunu yere serdiğinde

senin kaderini yazmak üzere, ah Troia, nasılsa,

öyleydi gene;

yere çaldığında nasılsa, bembeyaz saçları ışıltı ışıltı parlayan

Neptunus'un oğlunu^[32]

kuduruk Mars'ın cephesinde, öfkeyle^[33]

doldurduğunda dereleri cesetlerle, Xanthus^[34]

kanlı sularıyla yavaş savaş süzülüp bir yol ararken kendine,

nasılsa,

zafer kazandığında nasıl durmuşsa arabasında

bütün kibriyle,

dizginleri alıp eline, nasıl sürmüşse ardından Hector'u,

Troia'yı, öyleydi gene.

Bütün kıyıları doldurdu öfkesi, çılgılık çılgılık:

“Gidin, sizi beceriksizler, gidin, alın götürün

onurunuzu^[35]

benim ellerime borçlu olduğunuz; çözün nankör

gemilerinizi,

gidin yara yara benim denizlerimi! Ucuza mal olmadı

Yunan'a,

Achilles'in öfkesini dindirmek, şimdi daha pahalıya

mal olacak ama.

Küllerime adansın Polyxena

katledilsin Pyrrhus'un eliyle, mezarım ıslansın kanıyla.”

İşte böyle söyledi, ardından da ayırdı kara geceden günü,

geri dönerken yeniden Dis'e, dalıp da o koskoca

boşluğa^[36]

birleştirip toprağı, kilitledi. Kımıldamaz oldu birden,
dinginleşti sular, durdu tehdit yağdıran rüzgârlar
sakinleşti deniz, hafif hafif çarpıyor şimdi dalgalar,
Triton korosu bir düğün türküsü tutturdu,
ta derinlerden.^[37]

PYRRHUS, AGAMEMNON, CALCHAS

PYRRHUS^[38]

Yurduna dönmek üzere yelkenlerini açarken denize,
sen böyle neşe içinde,
Achilles'i unut bir çırpıda, tek yumruğuyla Troia'yı
devirdiği halde, olacak iş mi?
O ölünce, ne olduysa oldu, gecikti kentin düşüşü,
nereye devrileceğini bilemedi, şüphe içinde kaldı öylece.
Ne dilerse, vermek istiyorsun belki şimdi,
heves de ediyorsun,
ama geç kaldın vermekte; diğer önderler çoktan aldı bak,
hak ettikleri ödülleri. Böyle küçük bir bedel mi ödenir,
bu kadar büyük cesarete? Yoksa bu kadarcığı mı bile
hak etmedi mi?
Savaştan kaçınması emredilince ona oysa, yurdunda
kalırsa
uzun bir yaşlılık süreceği, Pyloslu ihtiyardan bile
daha uzun yaşayacağı söylenince,^[39]
anasının foyasını çözüp soymadı mı sahte giysilerini,
alıp eline silahını kendisinin bir kahraman olduğunu
haykırmadı mı?^[40]

O konuk sevmez ülkenin dik başlı kralı, Telephus,
vahşi Mysia'ya girmesini engelleyince,
kral kanına bulamıştı acemi elini,^[41]
o an hissetmişti bu elin hem gücünü, hem merhametini.^[42]
Thebae düştü, Eetion yenildi,^[43]
gördü krallığını kaybedişini; yaşadı benzer bir akıbeti,
ulu bir yamacın üstüne kurulu o küçücük Lyrnesos,^[44]
Briseis'in esaretiyle adını duyuran o ünlü ülke de;^[45]
kralların kavga sebebi, Chryse de böyle serildi yere,^[46]
tarihiyle meşhur Tenedos da, verimli otlaklarıyla^[47]
Thracia sürülerini besleyen zengin Scyros da,^[48]
Ege denizinin dalgakıranı Lesbos da,^[49]
Phoebus'un gözdesi Cilla da; ya, unutacak mıyız^[50]
Caycus'un baharda kabaran sularıyla yıkadığı
toprakları?^[51]
Bunca halkın yok oluşu, bunca korku,
dev bir kasırgaya uğramış gibi darmadağın olmuş
bunca kent,
başkası için onur olurdu, ya da ulu bir zafer nişanesi:
Achilles içinse bir yolculuktan sadece; işte böyle geldi
benim babam,
bunca savaş yaptı, savaşa giderken.^[52]
Diğer yiğitliklerini ise söylemiyorum bile,
bir tek Hector bile
yetmez mi ona? Babam fethetti Ilium'u,
sense katlettin. Kazandığı büyük övgüleri,
yaptığı seçkin işleri hatırlatmak babamın, benim için

gurur vesilesi:

Babasının gözleri önünde kılıçtan geçirildi Hector,

yere serildi,

Memnon ise amcasının; kederden sarardı soldu^[53]

anasının yüzü, günü yasa boğdu;^[54]

yaptığı bu iş korkunç bir ders verdi fatihin kendisine de,

ölebileceğini öğrendi Achilles, tanrıça oğullarının bile.

Derken, Amazon da devrildi, en son tehditti kendisi.^[55]

Hak ettiği değeri vereceksen Achilles'in bu başarılarına,

ver o zaman

Mycenae'dan, Argos'tan bir cariye istemişse kendine.

Duralıyor musun yoksa, eskiden izin verdiğini,

yeriyor musun şimdi,

vahşilik mi diyorsun Priamus'un kızını Peleus'un oğluna

kurban etmeye? Kendi kızını kurban etmiş bir baba

olduğun halde

Helena'ya. Senden istediğim, yapılmış, denenmiş bir iş

ne de olsa.^[56]

AGAMEMNON

Bir gençlik yanılgısı, dürtülere direnememe;

başkalarının yüreğine ateş salar delikanlılık,

Priamus'unkine ateş salan ise babası. Zamanında

göz yumdum,

kibirli Aeacus oğlunun küstahlığına, ağır tehditlerine.^[57]

Gücün arttıkça, sabrın da artmalı.

Bu kadar vahşi bir katliamla neden kirletiyorsun,

o seçkin önderin soylu hayaletini? İyisi mi sen şunu öğren,

yenenin yaptığı işler, yenilene cezadır.

Hiç kimse dizginsiz bir gücü yaşatamaz uzun süre,
dizginlediğinse, ömür boyu sürdürür. Şans yükselttikçe,
yücelttikçe insanın gücünü,
daha çok asılmalı mutluluğun gemine,
titreyerek bakmalı yaşamın değişken hallerine,
önüne iyilikler seren tanrılardan daha çok korkmalı.

Ulu krallıklar bile,
bir anda çöker, zafer kazanarak öğrendim bunu ben.

Troia mı,
bunca kibrimizin, bunca zorbalığımızın nedeni?

İşte burada duruyoruz bak,
biz, Danaus oğulları, onun tam çöktüğü yerde.

Kabul, bir zamanlar
başına buyruktum krallığımda, dağları aşmıştım
küstahlığımda;
ama kırdı bu kibrimi, başkalarında kibir yaratan,
yani Kaderin armağanı.

Sensin beni kibirli yapan ey Priamus, sensin beni
korkak kılan.

Krallık nedir artık benim için, sahte yaldızla kaplı
bir addan başka,
nedir, saçı süsleyen uyduruk bir taçtan başka?

Kader kapıp götürür bunu bir anda,
belki de hiç gerek kalmaz hatta, böyle binlerce gemiye,
on yıla;

böyle yavaş adımlarla yaklaşmaz talih her adama.

Artık doğruyu söyleyeceğim (izin ver bana,
ey Argos ülkesi,

bırak söyleyeyim): ben istedim Phrygialıların dize gelmesini,
yenilmesini; devrilirken, yerle bir olurken
engel olabilirdim de; ama gem vurulamaz
öfkeye, alev alev yanan kılıca,
geceyle kefenlenmiş zafere. Çirkin ve zalimce
ne olmuşsa burada, bu acının işi,
karanlığın işi, bunlar şiddetlendirir öfkeyi;
şu muzaffer kılıcın işi, bir kez kanı tattı mı,
iştahı taşar aklın dışına. Viraneye dönen Troia'dan
ne kalmışsa geri,

bırak, kalsın: yeterince ceza çekti, hatta daha da fazlasını.
Bir kral kızı öldürülecek, mezara ödül diye sunulacak,
küllere bulanacak,
ve bu vahşi cinayete evlilik denecek, öyle mi,
hayır, izin vermem buna. Herkesin işlediği suç benim
üzerime kalır sonra;
günahı yasaklamayan, güç eline geçti mi, emreder günahı.

PYRRHUS

Hiç mi ödül almayacak yani, Achilles'in hayaleti?

AGAMEMNON

Alacak tabii, herkes onu övgülerle terennüm edecek,
hiç bilinmeyen ülkeler bile bu büyük adı işitecek.
Küller boyanacaksa ille kan dökülüp de,
Phrygia sürüsünden semiz boğazlar kesilsin üzerine,
aksın kanlar, acı vermeden hiçbir ana yüreğine.
Nereden çıktı bu adet? İnsan ne zaman sunu oldu,
bir ölünün gömütüne? Kaldır asıl sen şu kıskançlığı,
nefreti babanın üzerinden, bize intikamla tapınmamızı

emredeğine.

PYRRHUS

Ah küstah, şansın yaver gitti, kibrin arttı demek,
ah korkak, tehlike çanları çaldığında sinersin ama,
ah kralların en zorbası! Yine mi yandı yüreğin,
aşk ateşiyle, yepyeni bir tutkunun aleviyle?

Yoksa tek başına mı götüreceksin, bizden çaldığın
bunca ganimeti?[\[58\]](#)

Öyleyse, ben kendi elimle sunacağım Achilles’e,
istediği kurbanı.

Reddedersen, alıkoyarsan kızı, o zaman ben, Pyrrhus,
babama daha büyük, daha yakışır bir armağan sunacağım;
epeydir kral kanına bulamamıştım elimi,
ama Priamus kendine yandaş arıyor, belli ki.

AGAMEMNON

Reddedemem,
Pyrrhus’un savaştaki en büyük başarısı buydu,
o zalim kılıçla katledildi Priamus, babana yalvararak
yere serildi.

PYRRHUS

Babama yalvaranlar,
aynı zamanda düşmanlarıydı, hepimiz biliyoruz bunu.
Priamus bizzat gelip aman diledi; ama sen,
derin korkuna yenilip
aman dilemeye cesaret edemedin. Ajax’la iletiyordun
isteklerini,
Ithacalıyla; saklanmıştın içperlere, düşmandan
ürküyordun.[\[59\]](#)

AGAMEMNON

Kabul ediyorum, baban korkaklık etmedi o zaman,
Yunanların cesetleri ve yanan gemileri arasında
miskin miskin oturuyordu, savaşı, silahları unutmuştu,
vuruyordu mızrabıyla lirin tellerine, kendinden
geçiyordu tatlı ezgilerle.

PYRRHUS

O sıralar yüce Hector senin silahlarına küçümseyerek
bakıyordu,
ama Achilles'in şarkılarından ödü kopuyordu; bu kadar
tehlike arasında,
huzur içindeydi, Thessalia gemileri.

AGAMEMNON

Evet, ama o Thessalia gemileri arasında
derin bir huzura erdi Hector'un babası da.

PYRRHUS

Yüce bir krala düşer, bir kralın yaşamını esirgemek.

AGAMEMNON

Neden kendi ellerinle aldın kralın canını o zaman?

PYRRHUS

Merhametli bir insan, yaşatmaktansa öldürür çoğu zaman.

AGAMEMNON

Peki, bir genç kızı mezara sokmak isteyen de
merhametin mi yoksa?

PYRRHUS

Genç kızları kurban etmenin günah olduğuna mı
inanıyorsun şimdi de?[\[60\]](#)

AGAMEMNON

Yurdunu, evladına tercih etmek ancak krala yaraşır.

PYRRHUS

Hiçbir yasa mahkûmu bağışlamaz, ya da cezasını vermeden bırakmaz.

AGAMEMNON

Yasa yasaklamıyorsa, utanç yasaklar.

PYRRHUS

Muzaffer kişi gönlünün dilediğini yapma hakkına sahiptir.

AGAMEMNON

Çok hakkı olana, azla yetinmek yaraşır.

PYRRHUS

On yıldır zorbalığınla inim inim inlettığın insanlara mı
bu sözlerin,
nihayet Pyrrhus'un özgürlüklerine kavuşturduğu
insanlara mı?

AGAMEMNON

Scyroslu olmandan mı kaynaklanıyor bu havan?^[61]

PYRRHUS

Sycros kardeş kanına girmez.^[62]

AGAMEMNON

Denizde bir ada—

PYRRHUS

Evet, anamız olan denizde.^[63]

Ama Atreus'un ve Thyestes'in soylu hanesini ben öyle iyi
tanırım ki.^[64]

AGAMEMNON

Bir genç kızın yasak ilişkisinden doğdun sen,^[65]

Achilles’in dölüsün, daha adam sıfatında bile değildi
o sıra baban.

PYRRHUS

Öyle bir Achilles’ten doğdum ki, evrenin hakimi kendisi,
bütün tanrıların krallığından pay almış soyu:

Thetis sayesinde denizlere hükmediyor, Aeacus sayesinde
öte dünyaya, Iovis sayesinde de göklere. [\[66\]](#)

AGAMEMNON

Öyle bir Achilles’ten doğdun ki, ölümü Paris’in elinden
oldu.

PYRRHUS

Tanrıların bile göğüs göğse çarpışmaktan korktuğu
bir Achilles o.

AGAMEMNON

İstesem, böyle konuşmana izin vermez,
küstahlığının bedelini ödetirdim;
ama tutsakları da esirgemesini bilir benim kılıcım.
En iyisi tanrıların sözcüsünü, Calchas’ı çağıralım:
Kader isterse, vereceğim kızı. [\[67\]](#)

Sen ki Pelasg gemilerine demir aldırdın, [\[68\]](#)
savaşın önündeki engelleri kaldırdın, hünerinle kilidini
açtın göklerin,
iç organlarda saklı gizler, gökyüzünde çakan şimşekler,
ardında ateşli upuzun bir iz bırakan yıldız
sana kaderin işaretlerini verir; çok pahalıya mal oldu bana,
senin kehanetlerin: ne buyurdu tanrı, ey Calchas,
açıkla haydi,
kılavuz ol bize bilgeliğinle.

CALCHAS

Bedeli ağır olan yollar gösteriyor yine Yunanlara, kader:

genç kız kurban edilmeli, Thessialı önderin mezarına,^[69]

bir Thessialı gelin gibi giyinmeli ama,

ya da bir Mycenaeli, bir Ionialı gelin gibi,

ve Pyrrhus götürmeli bu gelini babasına:

kız ancak böyle verilecek töre gereğince; bir tek bu sebep

değil ama,

gemilerimizi alıkoyan burada:

senin kanından çok daha soylu bir kan akmalı,

ey Polyxena.

kaderin istediği kişi atılmalı, o kulenin zirvesinden aşağıya,

Priamus'un torunu, Hector'un oğlu ölümüyle tanışmalı.^[70]

Ancak o zaman yelkenleriyle dolduracak boğazları,

bin gemilik donanma.

TROIALI KADINLAR KOROSU

Hakikat mi, yoksa masal mı, ürkek yüreklerimizi kandıran,

bedenler gömülünce yaşar mı sahiden ruhlar,

kadın eliyle kapatınca kocasının gözünü,

güneşlerimizi karartınca son günümüz

o korkunç urna'ya kapanınca küllerimiz?

yoksa boşuna mı teslim ediyoruz ruhumuzu ölüme,

hâlâ yaşayacak zaman mı kalıyor biz biçarelere?

Ya da bütünüyle ölüyoruz da, hiçbir şey kalmıyor mu

bizden geriye,

son nefesimizle çıktıktan sonra canımız,

karışıp havadaki bulutlara,

alta konan çırallar çıplak bedenimizi sardıktan sonra?

Doğan güneş ne biliyorsa, ne biliyorsa batan güneş,^[71]
nereleri yıkıyorsa Okyanusun mavi suları,
günde iki kez kabarıp alçalarak^[72]
hepsini kapacak zaman, Pegasus gibi hızla koşarak.^[73]
On iki yıldız gibi, kasırga hızıyla dolanıp duran^[74]
yıldızların şahı gibi, yüzyılların çemberini hızla çeviren,^[75]
inişli çıkışlı yörüngesinde hızla dönenen Hecate gibi
hepimiz koşuyoruz kendi yazgımıza;
hiç yok üstelik tanrıların yeminler ettikleri o nehre varan.^[76]
Sıcak ateşlerden tüten duman nasıl yitip giderse,
havayı bir anda ise bulayarak;
az önce alçalan bulutlar nasıl dağılırsa,
Kuzey rüzgârları buz gibi estiğinde;
uçup gidecek varlığımızın hakimi bu ruh da işte öyle.
Hiçbir şey kalmaz ölümden sonra, ölüm dediğin zaten
bir hiçlik,
hızla koştuğumuz yaşam yolunun bitiş çizgisi.
Hırslılar bıraksın umutlarını, korkaklar da tasalarını:
açgözlü zaman ve boşluk yutuyor hepimizi.
Ölüm bir bütündür ayrılmaz, tahrip ederken bedeni,
ruhu esirgemez. Taenara ve zalim kralın ülkesi^[77]
ve Cerberus, ölümün eşiğinin, demirden kapısının
o kül yutmaz bekçisi,
hepsi boş dedikodu, yalan sözler
bir masal, kabus misali.
Öldükten sonra nereye gideceğini mi soruyorsun?
daha doğmamışların yanına.^[78]

Üçüncü Sahne

ANDROMACHA, YAŞLI ADAM, ULYSSES

ANDROMACHA

Ah Phrygia'nın yaşlı kadınları, ne diye yoluyorsunuz
saçlarınızı,
ne diye vuruyorsunuz acılı göğsünüze, sel gibi yaşlara
buluyorsunuz
yanaklarınızı? Dertlerimiz hafifmiş demek ki,
ağlayarak geçecekse. Ilium şimdi yıkıldı size göre,
bana göreyse yıllar önce, hızla sürüp arabasını o zalim^[79]
ardında bedenimi sürüklediğinde, Hector'un ağırlığı
binince,^[80]
Peleus oğlunun tekeri inim inim inlediğinde, sarsılıp
titrediğinde.^[81]
İşte o an çöktüm, o an yıkıldım ben; artık ne gelirse
gelsin başıma
acıya bilendim, baş eğmeden, hissetmeden çekiyorum
artık çilemi.
Danaus oğullarından kaçardım şimdi, giderdim
kocamın peşi sıra,
bu çocuk olmasa; ah bu çocuk gem vuruyor ruhuma,^[82]
ölümü yasaklıyor bana; ah bu çocuk zorluyor beni hâlâ
bir şeyler dilemem için tanrılara, çektiğim çileyi uzattıkça
uzatıyor.
Acılarımın en büyük tesellisini, korkusuzluğu
çekip aldı elimden, ah bu çocuk. Hiç umudum kalmadı,
iyi günler gelecek diye, kötü günlerse geliyor bir yol

bulup kendilerine.

Ümitler tükenince korkmak, ne korkunç.

YAŞLI ADAM

Nedir böyle aniden korkuya salan senin gibi acılı birini?

ANDROMACHA

Büyük acılar gebedir daha da büyüklerine.

Ilium yıkılıyor ama, henüz yemedi son sillesini.

YAŞLI ADAM

Daha ne bela verebilir ki tanrı, istese bile?

ANDROMACHA

Styx'in kapıları açılıyor derinlerden, açılıyor

karanlık mağaralar,

korkusu yetmezmiş gibi sanki biz zavallıların,

Dis'in derinlerinden çıkıp geliyor bu kez de,

gömdüğümüz düşmanlar.

Sadece Danaus oğullarına mı açık yoksa bu dönüş yolu?

Ölüm herkese eşit davranır, elbette. Bu korku huzursuz

ediyor,

uykusunu kaçırıyor bütün Phrygialıların; benim ruhumu

korkutansa,

gece gördüğüm dehşet bir kabus.

YAŞLI ADAM

Nasıl bir kabus bu, anlatmak istediğin? Dök ortaya

korkularını.

ANDROMACHA

Vakit gece yarısı olmuştu nerdeyse, her şey sakindi,

yedi yıldız da döndürmüştü ışıltı ışıltı sabanını;^[83]

sonra hiç tanımadığım bir rahatlık sardı acılı yüreğimi,

hafif bir uyku kandırdı yorgun gözlerimi–

sersemlemiş bir zihnin uyuşukluğuna uyku denirse tabii:

Aniden Hector’um dikildi gözlerimin önüne,

ama canını dişine takarak Argoslularla savaşıyor

o adam değildi sanki

Yunan gemilerine Ida’nın çıralarıyla saldıran,

Danaus oğullarına öfkesiyle, ceset üzerine ceset yığan

kişi değildi,

sahte Achilles’den gerçek ganimetler kazanan.[\[84\]](#)

onun alev gibi yanan yüzü değildi bu yüz;

yorgun bir yüzdü aksine, mahzun, gözyaşları içinde,

tıpkı benim yüzüm gibi, dağınık kirli saçlarıyla

gölgelenmişti.

Yine de onu görmek sevince boğdu beni. Birden başını

sallayıp şöyle dedi:

“Uyan uykudan, kurtar oğlumuzu, ah vefakâr kadını:

saklansın; başka yolu yok kurtuluşunun.

Bırak ağlamayı. Bu ağlayışın Troia yıkıldı diye mi?

Keşke temelden çökseydi! Acele et, al götür nereye olursa,

evimizin bu küçücük evladını.”

Buz kesmiştim korkudan, titreye titreye uyandım

uykumdan,

dehşet dolu gözlerle etrafıma bakındım, bir an unutup

oğlumu

çaresizce arandım Hector’umu:

ama o hayal gölge kayıp gitmişti kollarımın arasından.

Ah oğul, ulu bir babanın has dölü,

Phrygialıların tek umudu, viran olan evimizin

biricik umudu,
o köklü ailenin kanından doğanların en son dalı,
babasının tek benzeri! Yüzü sanki Hector'umun yüzü
yürüyüşüyle, duruşuyla, o güçlü elleriyle,
omuzlarının üzerinde heybetli yükselişle,
buyurgan çatık kaşlarıyla,
dik başıyla, savrulan saçlarıyla, Hector'um sanki.
Ah oğul, Phrygialılar için çok geç, anan içinse çok erken
doğdun, ah,
o gün gelecek mi, o mutlu gün,
Troia toprağını savunup öcünü alacağın,
Pergamum'u yeniden kuracağın, sürgüne dağılan
insanlarını
geri getireceğin, yurduna, Phrygialılara
adını geri vereceğin? Ama yazgım aklıma geldikçe,
korkuyorum böyle büyük dua etmeye: şunu dilemek bile
yeter biz tutsaklara,
yaşayalım.
Vah bana, neresi emin bir yer olacak şimdi
benim bu korkuma, seni hangi sığınağa
saklayacağım ben?
O kale, zengin hazineleriyle, tanrı elinden çıkma surlarıyla
bütün ulusların hayran olduğu, kıskandığı o kale,
bir kül yığını artık: yangınlar yayılmış her yere,
saklayacak tek köşe kalmamış şu koca kentte,
küçük bir çocuğu bile. Neresini seçsem de kandırabilsem?
Sevgili kocamın şu koskoca, kutsal mezarı var işte,
düşmanın bile saygı göstereceği, babasının büyük servet

harcayıp diktiği

o devasa anıt; demek kendi yaslarına

hiç cimri değilmiş kral: en iyisi babasına teslim edeyim

çocuğumu–

ama soğuk soğuk terler boşalıyor bütün bedenimden:

dehşet salıyor çaresiz yüreğime, bu cenaze yerinin

uğursuzluğu.

YAşLI ADAM

Tehlikede olan bulduğu yere sığınır, güvende olan

seçim yapar.

ANDROMACHA

Büyük korku duymadan saklanabilir misin,

ya ele verirse seni biri?

YAşLI ADAM

Kandırırken, tanık bırakma etrafında.

ANDROMACHA

Ya aramaya kalkarsa düşman?

YAşLI ADAM

Kent yıkılırken öldü, dersin:

pek çok kişiyi kurtarır ölümden, bu tek bir bahane:

öldüğüne inandır.

ANDROMACHA

Pek kurtuluş ümidi kalmadı:

soyluğu ağırlığınca yükleniyor üzerine.

saklamak neye yarar, düşman eline yeniden düşecekse?

YAşLI ADAM

Zafer kazananların ilk saldırısı acımasızdır.

ANDROMACHA

Neresi, hangi ıssız, geçit vermez yöre

seni kucağına alacak güvenle? Kim yardım getirecek

şu titreyen yüreklere?

Kim himaye edecek? Hector, tabii, her zamanki gibi,

şimdi de koruyacak olan o, sevdiklerini koru,

sadık eşinin aldığını, sar küllerine şefkatlice, yaşasın diye.

Gir mezara oğul– ne o geri mi kaçıyorsun?

Aşağılayıp hor mu görüyorsun sığınılacak yerleri?

Bilirim, bu soyluluk işareti:

korkmak utandırıyor seni. Bırak o yüce gururunu,

o eski cesur tavrını, giy şu kaderin sana verdiğini.

İşte bak, kaç kişi kaldık o koca alaydan:

bir mezar, bir ocuk, bir tutsak: boyun eğmeliyiz

kötü kaderimize.

Haydi, metin ol, gir artık babanın yattığı o kutsal gmte.

Kader yardım ediyorsa çaresizlere,

burası olur kurtuluşun: ama istemiyorsa yaşamanı,

burası olur mezarın.

YAşLI ADAM

Kapalı kapılar koruyor artık emaneti;

korkun ele vermesin aman ha çocuğunu,

uzaklaş, ekil git buradan, git başka bir yere.

ANDROMACHA

Daha az korkulur, yanı başındaki korkuyorsa;

ama, sen öyle diyorsan, çekilip gidelim buradan.

YAşLI ADAM

Birazcık hakim ol sözlerine, durdur yakınmalarını,

bak Cephallanialıların nderi Ulysses, lanet adımlarıyla

buraya geliyor.^[85]

ANDROMACHA

Açıl, ey toprak, sen de, ey kocam, yar toprağı
yırtılsın en dipteki oyuklarına kadar,
sakla Styx'in derin sinesine sana verdiğim emaneti.
Ulysses geliyor, tereddütlü adımları,
yüzü: yüreğinde şeytanca tuzaklar kurduğu belli.

ULYSSES

Zalim kaderin hizmetkârı olarak bırak şunu diyeyim ilkin,
sözlerim benim ağzımdan çıksa da,
inanma onların benim olduğuna: bütün Yunan
komutanların sesidir
bunlar, nicedir eve dönüş yolunda bekliyorlar,
ama geciktiriyor onları Hector'un oğlu. Kader istiyor onu.
İstikrarsız bir barış yaşayacak hep Danaus oğulları,
kuşkulu bir güven içinde, arkalarından gelen korku
hep tetikte tutacak onları, silahlarını bırakmaya
asla izin vermeyecek,
sizin oğlunuz Phrygialılara cesaret verdiği sürece,
ey Andromacha, kahin Calchas böyle diyor,
bırak Calchas'ı,
Hector da böyle diyordu, onun çocuğundan bile
korkarım ben.
Soylu tohumlar, atalarına çeker.
Büyük bir sürünün o küçücük yoldaşı,
daha boynuzları bile tomurcuklanıp çıkmamışken
yırtıp derisini,
birden nasıl dikleştirir boynunu, heybetle kaldırır başını

geçer babasının sürüsünün başına, davara hükmeder;
ya da budanmış bir daldan yeni süren körpe filiz,
bir anda nasıl boy atıp da annesine erişir,
gölgesini düşürür toprağa, ağaç olur yükselir göklere;
sönmeden kalan büyük ateşin kuru da aynı şekilde
güçlenir yeniden.

Kuşku yok, bu acı tarafsız bir yargıç olamaz artık;
kendi kendine düşündüğünde,
hak vereceksin bana, tam on kış, bir o kadar yazdan sonra,
şu yaşlı askerin artık savaştan korkmasına hak vereceksin,
yeni baştan başlayacak katliamlardan,
Troia'nın asla tamamen yıkılmayacağından korkmasına.

Gelecekte, yeni bir Hector olması, büyük bir dert
Danaus oğullarına.

Kurtar Yunanları bu korkudan. Bir tek bu sebepten
gecikiyor gemilerimiz,
tek bu sebepten donanmamız bekliyor kıyıda. Zalim biri
olduğumu sakın düşünme,
kader emretti bana Hector'un oğlunu bulup getirmemi:
Orestes bile olsa bulup getirirdim bil ki: sen de çek, zafer
kazananın çektiğini. [\[86\]](#)

ANDROMACHA

Ah oğul, keşke ananın kollarında olsaydın,
keşke bilseydim nasıl bir yazgı seni benden koparıp aldı,
hangi diyarlardasın şimdi, keşke bilsem! Düşman silahları
delse de göğsümü, bileklerime vurulsa da,
bıçak gibi keskin kelepçe, böğürlerimi yakıp kavursa da
sıcak ateşler, ananın vefası

asla ele vermezdi seni. Ah oğul, neredesin,
hangi yazgının elindesin şimdi? Mecnun gibi
dolanıyor musun yoksa,
avare avare kırlarda? Yurdundan tüten o koca dumanlar
senin bedenini de mi yaktı? Canını aldı da
zalim bir düşman,
zaferini mi kutluyor yoksa senin kanınla?
Vahşi bir hayvanın dişlerinde can verdin de,
İda'nın kuşlarına mı yem oldun yoksa?

ULYSSES

Bırak bu yalan sözleri. Öyle kolay kandıramazsın,
Ulysses'i: üstesinden geldim ananın hilelerinin,
hatta tanrıçaların. Uyduruk düşünceleri bırak.
Oğlun nerede?

ANDROMACHA

Hector nerede? Phrygialılar nerede?
Priamus nerede? Sen bir kişiyi arıyorsun: ben hepsini
arıyorum.

ULYSSES

Kendiliğinden söylemek istemiyorsan, zorla söyleyeceksin;
hemen teslim edeceğine, gizlemek ne budalaca bir vefa.

ANDROMACHA

Ölecek olan, ölmek zorunda olan, ölmeyi isteyen,
tehlikeden uzaktır zaten.

ULYSSES

Ölüm yanı başına geldi mi, bu büyük sözler donar ağzında.

ANDROMACHA

Derdin korkuyla baş eğdirmekse Andromacha'ya,

ey Ulysses,

yaşam vermekle tehdit et: çünkü benim tek dileğim

ölmek.

ULYSSES

Kırbaçla, ateşle, çarmıhla, işkenceyle söyleyeceksin

gizlediklerini, istesen de istemesen de, acı içinde,

en derinindeki sırlarını yüreğinden kusacaksın:

Zorunluluk hep baskın çıkar sadakate.

ANDROMACHA

Savur ateşlerini öyleyse, yaralar aç, ölümcül silahlarınla

dayanılmaz acıya sal, aç bırak, dilim damağımı kurut

susuzluktan,

her türlü işkenceyi et, ne biliyorsan, kılıcı mı gömersin

artık yaralı bağrıma, bir zindanın ölümcül karanlığına mı

koyarsın,

ne yapmaya kalkarsa bir fatih kızdığında, korktuğunda,

sen de yap:

korkuya hiç geçit vermez cesur bir ana.

ULYSSES

İnatla direnmeni sağlayan işte bu sevgi yüzünden,

Danaus oğulları küçük evlatlarına kol kanat geriyor,

bu kadar uzun savaştan sonra, on yıldan sonra.

Calchas'ın uyarılarından inan daha az korkardım,

kendim için kaygılandıydım: ama sen savaş açıyorsun

Telemachus'a. [\[87\]](#)

ANDROMACHA

Ey Ulysses, istemesem de, Yunanlara sevinç vereceğim:

vermeliyim ama; sakladığın yası itiraf et, ah acı!

Sevinin, ey Atreus oğulları, sen de ilet bu sevinci,
her zamanki gibi,

Pelasglara: Hector'un oğlu öldü.

ULYSSES

Ne tür bir yeminle kanıtlayacaksın bunun doğruluğunu,
Danaus oğullarına?

ANDROMACHA

Fatihin ettiği tehditlerin en kötüsü gelsin başıma,
kaderin tek darbesiyle şu an öleyim,
yurdumun toprağı örtsün bedenimi,
baba toprağı insin yavaşça Hector'un başına;
ama inan ışıktan yoksun oğlum artık; ölülerin arasında
yatıyor
ölenler nasıl gömülüyorsa, onu da verdik öyle mezara.

ULYSSES

Yazgının buyruğı yerine geldi öyleyse, Hector'un oğlu
öldüğüne göre,
gidip Danaus oğullarına haber vereyim, artık barışın
güven altında olduğunu.—

Ne yapıyorsun, Ulysses? Danaus oğulları inanacak sana, [\[88\]](#)
peki sen kime inanacaksın? Bir anaya! Böyle bir şey
uydurabilir mi ama bir ana,
hiç korkmadan ölümün o lanet adını alabilir mi ağzına?
Kehanetten korkanın, korkacak daha büyük bir şeyi
yoktur.

Ama doğruyu söylediğine yemin etti.

Yalan yere yemin ediyorsa, korkacak daha ağır bir şey
kalır mı geriye?

Vaktidir artık göster sanatını, ey aklım, hilelerini,
hünerlerini,
vaktidir, tam bir Ulysses ol artık; hakikat asla yok olmaz.
İyice gözle bu anayı. İnliyor, ağlıyor, iç çekiyor;
ama huzursuz, bir oraya bir buraya gidip geliyor,
kulakları tetikte, hiçbir sesi kaçırmak istemiyor:
korkusu, üzüntüsünden daha büyük. Aklım iş başına.—

Yas içinde başka anaları teselli etmek gerekir çoğu kere,^[89]
ama seni kutlamak gerekir, oğlun öldü diye, ey biçare,
vahşi bir ölümdü onu bekleyen, atılacaktı çünkü baş aşağı
yıkılmış surlar arasında tek başına duran o kuleden.

ANDROMACHA^[90]

Can çekiliyor bedenimden, sendeliyorum,
neredeysse düşeceğim,
buz kesti kanım, akıyor, dondu.

ULYSSES^[91]

Tir tir titredi: işte bu, bu zayıf noktasından
vurmalıyım onu.

korku bir anayı ele verir: daha da korkutmalıyım şimdi.—^[92]

Haydi, haydi çabuk olun, anasının kurnazca sakladığı
şu düşmanı bulun,^[93]

bulun şu Pelasg halkının son belasını,^[94]

nerede saklanıyorsa, çıkarıp getirin göz önüne.—

Âlâ: yakalandı işte. Haydi getirin, çabuk olun, sürüyün—^[95]

Ne o, niye bakıyorsun çevrene, ne diye korkuyorsun?

Ölmüştü ya oğlun.

ANDROMACHA

Keşke korkabilsem! Bu korku eski bir alışkanlık:
uzun zamandır öğrendiğini öyle kolay çıkaramazsın
aklından.

ULYSSES

Madem bu çocuk engel oldu
kent surlarına adanan kutsal törene, kahinimizin sözüne
uymadı madem,[\[96\]](#)

daha hayırlı bir yazgıyı yakaladı; Calchas diyor ki
gemilerin arınıp kutsanması için, eve dönmek üzere
Hector'un külleri dağıtılarak dalgalar yatıştırılmalı
mezarı tamamen yerle bir olmalı.

Madem bu çocuk kaçtı alnına yazılan ölümden,
öyleyse o kutsal mezarın sonu benim ellerimden olmalı.

ANDROMACHA[\[97\]](#)

Ne yapıyorum ben? Yüreğim bölünüyor çifte korkuyla:
bir yanda oğlum, diğer yanda sevgili kocamın külleri.

Hangi taraf ağır basacak? Tanığım olun
ey acımasız tanrılar,

ve siz gerçek tanrılar, kocamın karıştığı gölgeler:

Oğlumda sevdiğim tek şey sensin, ey Hector,
o yaşasın, yaşasın ki hep senin yüzünü seyredebileyim.–
ama, göz mü yumayım

kocamın mezarından küllerin savrulmasına,

denize batmasına? İzin mi vereyim,

kemiklerin saçılmasına, dağılmasına,

ıssız dalgalara? Oğlum ölsün daha iyi.–

ama lanet ölümün kucağına verilmesine seyirci kalabilir mi

anası, burçlardan aşağı döne döne düşerken

bakabilir mi oğluna? Evet, bakabilirim, katlanabilirim,
buna dayabilirim,
yeter ki düşman eliyle zarar verilmesin Hector’uma,
hiç değilse ölümünden sonra.– Ama oğlum hâlâ
acı hissedebilir,
babası ise artık uzanmış yatıyor ölümün emin kollarında.
Ne diye bocalarsın? Karar ver, hangisini acıdan çekip
kurtaracağına.

Ah, nankör kadın, niçin kuşku içindesin hâlâ?

Bir yanındaki sevgili Hector’un–

hayır, yanılıyorsun, her iki yanındaki de

sevgili Hector’un: ama, hâlâ yaşıyor oğlum,

belki, gelecekte öcünü alacak babasının katlinin–

her ikisini birden koruyamazsın: Peki, ne yapacaksın?

Koru bu ikisinden, ey ruhum, Danaus oğullarının en çok
korktuğunu.

ULYSSES

Kehaneti yerine getireyim artık; temelinden sökeyim
şu mezarı.

ANDROMACHA

Bize sattığınız mezarı mı?

ULYSSES

Yıkacağım, tam tepesinden
alaşağı edeceğim mezarı.

ANDROMACHA

Tanrıların gücüne sığınıyorum,

Achilles’in yeminine: ey Pyrrhus,

savun babanın armağanını.

ULYSSES

Birazdan yerle bir olacak,

bu ovadaki mezar.

ANDROMACHA

Bundan daha büyük bir günaha cüret etmemişti

Danaus oğulları, şimdiye kadar. Evet, saygısızlık

etmiştiniz tapınaklara,

hatta lütufkâr tanrılara; ama öfke kusmamıştınız

hiç mezarlarımıza.

Karşı duracağım buna, silah almadan elime

vuruşacağım silahlılarla,

öfkem güç katacak gücüme. O vahşi Amazon gibi, [\[98\]](#)

Argoslu askerleri yere deviren; ya da bir maenas gibi, [\[99\]](#)

tanrısal esinle kendinden geçip elinde thyrsus'uyla [\[100\]](#)

ormanlarda dolanıp dehşet saçan, bilinçsizce

ölümcül yaralar açan

ama yaralandığını bile hissetmeyen; işte ben de

böyle atılacağım cepheye,

böyle savunacağım bu mezarı, düşeceğim tam küllerinin

yanına.

ULYSSES [\[101\]](#)

Hâlâ duruyor musunuz, bir kadının hıçkırıklarla attığı

çılgınlıklarından,

biçare öfkesinden mi korkuyorsunuz yoksa?

Haydi çabuk olun,

yerine getirin size verilen emirleri.

ANDROMACHA

Beni, önce beni yere serin kılıcınızla.

Ger i itiyorlar beni, eyvah, kır şu ölümün zincirlerini^[102]
çık toprağın altından, Hector! Ulysses' i dize getirmek için
senin gölgen bile yeter.– İşte aldı eline silahı, savuruyor,
ateşler fırlatıyor! Görüyor musunuz bakın,
ey Danaus oğulları, Hector' umu?
Yoksa bir ben miyim gören onu?

ULYSSES

Kökünden söküp devireceğim bu mezarı.

ANDROMACHA^[103]

Ne yapıyorsun? Anayım ben, gönlüm el verir mi
hem oğlumu, hem kocamı çevirmene tek bir enkaza?
Belki dua etsen,
yatıştırabilirsin Danaus oğullarını. Ama şimdi çökecek
şu mezar,
olanca ağırlığıyla, serilecek sakladığım oğlumun üstüne:
başka yerde öleydin
ah oğul, nerede olursa olsun, ah baba gömmeseydi
oğlunu,
oğul ezmeseydi babasını.– Ayaklarına kapanıyorum bak,
yalvarıyorum
ey Ulysses, daha önce kimsenin ayağına sarılmadı şu elim,
bak şimdi senin ayağına sarılıyor.
Merhamet et şu anaya, sessizce dinle gönülden ettiğim
duaları,
sabır göstererek dinle; seni ne kadar yücelere çıkarmışsa
tanrılar, sen de o kadar yavaş bas ezilmişlerin başına.
Kadersizlere gösterdiğin şefkat, döner konar
senin Kaderine.

Dilerim, erdemli eşinin yatağına yeniden kavuşursun,
dilerim, Laertes'in ömrü uzar sen yurduna dönene kadar;[\[104\]](#)
dilerim, seni oğlun karşılar,[\[105\]](#)
istemediğin kadar güçlü olur doğal yetileri,
dilerim, dedesini aşar ömrü, babasını aşar zekası.
merhamet et şu anaya: ıstırabımı teselli edecek
tek bu kaldı elimde.

ULYSSES

Göster oğlunu önce, sonra yalvar.

ANDROMACHA

Gel buraya, çık saklandığın yerden,[\[106\]](#)
ah zavallı ananın gözyaşları içinde kaçırıp sakladığı.
Bak işte burada, ey Ulysses, işte burada,[\[107\]](#)
binlerce geminin korku kaynağı.
Uzat elini,
eğil yalvararak
kapan efendinin ayaklarına,
utanç sayma,
Kaderin emrettiğini kadersizlere.
Çıkar aklından krallarını, atalarını
o yüce yaşlının,
tüm dünyada nam salan yasalarını,
unut Hector'u, bir esir gibi davran,
çök üstüne dizlerinin–
henüz ölümünü hissetmiyorsun belki,
ama sen de ağla, bakıp gözü yaşlı şu anana.
Tanık olmuştu daha önce de Troia,
çocuk yaştaki bir kralın gözyaşlarına;

Priamus küçükken daha
vahşi Hercules’in tehditlerini savuşturduğunda.

O zalim bile, o zalim,
sonsuz gücüyle
boyun eğdiren bütün vahşi hayvanlara,
kırıp Dis’in kapısını,
ardına kadar açan, o kör karanlık dönüş yolunu,
yenildi zamanında o küçük düşmanın gözyaşlarına
“Geç başına,” dedi, “al eline halkının dizginlerini,
kurul babanın yüce tahtına;
ama daha sıkı sarıl saltanat asana.”
İşte böyle hakim oldu o kahraman bu krallığa.

Siz de ders alın Hercules’in merhametli öfkesinden—
yoksa Hercules’in sadece silahları mı size keyif veren?
İşte kapanıyor ayaklarına,
yalvarıyor, farkı yok o evvelce yalvarandan,
canını bağışlamamı diliyor;
Bırak istediği yere taşısın Kader
Troia tahtını.

ULYSSES, ANDROMACHA, ASTYANAX

ULYSSES

Dertli bir ananın yası kahrediyor beni,
ama daha fazla kahrediyor Pelasg analarınıninki,
yaşarsa oğlun arttıracak onların dertlerini.

ANDROMACHA

Bu enkazı, küle dönen bu kentin enkazını
bu çocuk nasıl ayağa dikecek ki? Bu eller mi diriltecek
Troia’yı?

Hal böylese, Troia için hiç umut yok demek ki?

Öyle yere serildik ki biz Troialılar, olamayız artık

hiç kimsenin korku sebebi. Babasının gururu ona mı geçti,

yerlerde sürülen bir babaninki? Troia yıkıldıktan sonra,

vazgeçerdi gururundan o baba da; gurur kırılır

büyük felaketler sonrasında.

İntikam alacaksan illa ki, bundan daha büyük bir

intikam olabilir mi?

Vur soylu boynuna esaret boyunduğunu,

kölen olsun, bırak. Bir krala bu lütuf da bahşedilmez mi?

ULYSSES

Bu lütfu sana bahşetmeyen Ulysses değil,

Calchas'ın kendisi.

ANDROMACHA

Ah, hilakârlığın kaşifi, günahların mimarı,

cesaret gösterip de öldürdün mü acaba savaşta birini;

bozguncu aklından çıkan hilelerle, hünerlerle

sen yere serdin Pelasgları bile, [\[108\]](#) suçu bir kahine mi,

masum tanrılara mı

atıyorsun şimdi de? Bu senin yüreğinin marifeti belli ki.

Ah gecelerin askeri, bir çocuğu katletmekle

yiğit olacaksın öyle mi,

tek başına, gündüz vakti bir iş yapacaksın artık demek ki.

ULYSSES

Yeterince bilir Danaus oğulları Ulysses'in cesaretini,

Phrygialılar ise çok iyi bilir. Gerek yok boş sözlerle

günü harcamaya:

gemilerimiz için artık demir alma vakti.

ANDROMACHA

Birazcık zaman tanı bari, son görevimi yerine getireyim
oğluma, bir ana olarak, son kez sarılayım,
yakıp kavuran acımı doyurayım.

ULYSSES

Merhamet gösterebilseydim
keşke sana, ama elimden gelen bir tek bu,
sadece kısa bir zaman verebilirim; ağla,
doya doya; merhem olsun gözyaşların acına.

ANDROMACHA

Ah tatlı oğul, göçmüş ocağımın şanı şerefi, ah,
Troia'nın son acısı, ah Danaus oğullarının tek korkusu,
ah anasının boş umudu; ah deli gibi dualar ederdim
savaşlarda baban gibi cesur ol diye, dedeninki gibi
uzun bir ömrün olsun diye: ama duymadı tanrılar
dualarımı.

Kral olup taşıyamayacaksın saltanat asanı artık heybetle
Ilium sarayında, yasa buyuramayacaksın halkına,
ulusları yenip vuramayacaksın boyunduruğuna,
vuramayacaksın artık arkasını dönüp de kaçarken
Yunanları,
sürükleyemeyeceksin yerlerde Pyrrhus'u; o körpe ellerin
tutamayacak artık
küçücük silahları bile, peşine düşemeyeceksin
o geniş ormanlarda oraya buraya kaçışan
vahşi hayvanların yiğitçe, kutsal arınma günü geldiğinde
kutlayamayacaksın artık Troia Oyunlarının
o kutsal şölenini, [\[109\]](#)

bir kral oğlu gibi yönetemeyeceksin dörtnala koşturan
atlıları;

horonlar tepmeyeceksin artık sunaklar arasında,
coşkun ezgiler üflendiğinde kıvrık borazanlardan,
geleneksel danslarla onurlandıramayacaksın artık
yabancı tapınakları. [\[110\]](#)

Ah ne korkunç bir ölüm bu, ölümün kendisinden bile acı!
Hector'un ölümünden bile daha büyük bir hüzne
tanık olacak demek bu surlar.

ULYSSES

Durdur artık gözyaşlarını, ey ana;
kendiliğinden son bulmaz böyle büyük acılar.

ANDROMACHA

Bırak daha ağlayayım, ah Ulysses, biraz daha zaman ver
bana,
bırak, ellerimle kapatayım gözlerini,
yaşarken daha. Ölmek için çok küçüksün henüz, [\[111\]](#)
ama saldıgın korku büyük. Seni bekliyor Troia'n [\[112\]](#)
git haydi, git özgürce, git de gör özgür Troialıları.

ASTYANAX

Acı bana, ah anam!

ANDROMACHA

Niye asılırsın göğsüme,
niye boşuna yardım beklersin sarılıp ananın ellerine?
Kükremesini duydu mu aslanın,
küçük buzağı da ürküp siner anasının böğrüne,
ama o vahşi aslan itip anasını bir yana,
o küçücük yemi alıp koca dişlerinin arasına,

paramparça eder, çekip götürür peşi sıra: işte seni de
öyle koparıyor bağrımdan
o düşman. İşte öpücüklerim, işte gözyaşlarım, ah oğul,
işte uğruna yolduğum saçlarım, al götür,
yüreğinde ananın aşkıyla
koş babana. Şu son sözlerini de ilet ama
yaslar içindeki ananın: “Bu dünyadan göçenler
hissediyorsa
eski acıları, alevler yok etmiyorsa aşkı,[\[113\]](#)
nasıl dayanacaksın öyleyse Andromacha’nın
tutsak olmasına bir Yunana,
ah, zalim Hector? Böyle cansız yatacak mısın hâlâ,
kaygısızca?

Bak Achilles geri döndü.” Al bir kez daha şu saçları,
şu gözyaşları, al götür (kocamın hüznü cenazesinden
ne kalmışsa geriye), al öpücüklerimi götür,
babana vermek üzere. Ama bırak şu giysini,
ananın tek tesellisini: Benim mezarıma, aziz kocamın
ruhuna
değen şu giysini. Bir zerre kül sinmişse üzerine,
dudaklarım arayıp bulacaktır onu.

ULYSSES

Gözyaşlarının sonu yok:
çabuk çekin artık şu Argos donanmasının engelini.[\[114\]](#)

TROIALI KADINLAR KOROSU

Neresi mesken olur bundan sonra biz tutsaklara?

Thessalia Dağları mı, gölgeli Tempe mi,[\[115\]](#)
engin denizin ecesi Iolcos mu yoksa?[\[116\]](#)

O küçücük Gyrtone mi, kıraç Tricce mi, [\[117\]](#)

dört yanından hafif hafif dereler akan Mothone mi

ya da? [\[118\]](#)

Cengaverler yetiştiren topraklarıyla Pthia mı, [\[119\]](#)

semiz sürüler beslemekte üstüne olmayan

kayalık Trachis mi, [\[120\]](#)

hani şu pusuya yatıp Oeta'nın ormanlarının altında [\[121\]](#)

Troia'yı yıkmak için zalim oklarını bir kez yollamakla

yetinmeyen

yöre mi yoksa? [\[122\]](#)

Oraya buraya evler serpiştirilmiş Olenos mu, [\[123\]](#)

bakire tanrıçaya düşman Pleuron mu, [\[124\]](#)

geniş körfeziyle denizin kıyısına kıvrılan Troezen mi

ya da? [\[125\]](#)

Prothous'un kibirli krallığı [\[126\]](#)

hani göğün üçüncü basamağı Pelion mu yoksa? [\[127\]](#)

(Burada, bir dağ yarığındaki mağarada

Chiron, o vahşi çocuğun öğretmeni, yan gelip yatarak [\[128\]](#)

mızrabıyla vura vura inletirdi çalgısının tellerini

savaş şarkıları söyleyip ateşlerdi

çocuğun büyük öfkesini.)

Yüz kenti içine alacak ferahlıkta Creta mı yoksa, [\[129\]](#)

ya da renkli taşların ocağı Carystos mu, [\[130\]](#)

ayağını dalgalı denizin kenarına basan Chalcis mi, [\[131\]](#)

Euripus'un sürekli dönenen akıntılarıyla yıkanan? [\[132\]](#)

Bağrını her tür rüzgâra açmış Calydnæ mı yoksa, [\[133\]](#)

ya da esintisi hiç bitmeyen Gonoessa mı, [\[134\]](#)

kuzey fırtınalarıyla ürpereyen Enispe mi ya da?^[135]

Attica kıyısına asılı Peparethos olmasın sakın,^[136]

ya da herkesin suskunluğunu koruduğu gizemleriyle
gururlanan Eleusis?^[137]

*****^[138]

Aiax'ın gerçek yurdu Salamis'e gidelim yoksa,^[139]

vahşi domuzuyla ünlü Calydon'a mı,^[140]

yoksa, Titaessos'un aktığı topraklara mı

denizin altına dalana kadar miskin sularıyla yıkanan?^[141]

Bessa'ya mı, Scarphe'ye mi, yoksa o yaşlı adamın yurdu

Pylos'a mı?^[142]

Pharis'e mi, yoksa Juppiter'in gözdesi Pisa'ya mı ya da^[143]

zafer çelenkleriyle ünlü Elis'e mi?^[144]

Kara kasırgalar nereye götürecekse götürsün

biz biçareleri,

bir toprak sunsunlar nerede olursa,

Troia'ya, Yunanlara zehir saçan Sparta'dan^[145]

uzak olsun yeter, uzak olsun

Argos'tan, zalim Pelops'un Mycenae'ından,^[146]

küçük Zacynthus'dan koru bizi, onun küçük kardeşi

Neritos'dan da,^[147]

ve bozguncu Ithaca'nın kalleş kayalıklarından.^[148]

Nasıl bir yazgı, nasıl bir efendi bekliyor seni,

hangi topraklara götürecekler seni, ey Hecuba,

teşhir etmek için el âleme?

Hangi krallıkta can vereceksin?

Dördüncü Sahne

HELENA, ANDROMACHA, HECUBA,

POLYXENA (sessiz karakter)

HELENA

Ne kadar evlilik varsa, ölümcül, kasvetli,

gözyaşı ve katliamla dolu, kanlı yaşlı,

layıktır, nedimesi olsun hepsinin Helena.

Zaten yıkılmış Troialılar, bir de onlara ben vurayım

istiyorlar:

Pyrrhus'la bir evlilik masalı uydurmamı buyurdular, [\[149\]](#)

Yunanlar gibi giyin kuşan dediler. Kanıp yalanıma,

gelecekmiş oyuna,

Paris'in kız kardeşi, yere serilecekmiş çevirdiğim dolapla.

Kansın; eminim, öyle fazla aldırılmaz buna.

Ölümden korkmadan ölmek, işte budur özlenen ölüm.

Buyurdular madem, neden karşı duruyorsun?

Günaha itilenin işlediği suç, çöreklenir itenin başına.

–Dardanus evinin ey soylu kızı, yıkıldınız yıkılmasına, [\[150\]](#)

ama artık uğurlu bir tanrı size bakmakta,

çeyizini hazırlıyor senin bak,

mutlu bir evlilik yapman adına. Refah dolu günlerinde

bile veremezdi

böyle bir evliliği sana, ne Troia, ne de Primaus.

Pelasg soyunun gözbebeği

talip seninle meşru bir evlilik yapmaya, kutsal bağlarla,

krallığı yayılmış bütün Thessalia ovalarına.

Yüce Tethys seni kendinden bilecek o vakit,

kendinden bilecek enginlerin onca tanrıçası, [\[151\]](#)

kendinden bilecek, kabarık dalgaların sakın perisi Thetis.

Pyrrhus’a vardığında,

gelinim diyecek sana, kayınbaban Peleus,

gelinim diyecek Nereus.[\[152\]](#)

At şu kirli giysilerini, giy gelinliğini,

unut artık esirliğini; tara tarumar olmuş saçlarını,

bırak usta ellerime, ayırsın onu lüle lüle.

Düştün ama, daha yüksek bir tahta çıkacaksın belki de.

Yaramıştır esirlik pek çok kişinin işine.

ANDROMACHA

Bir tek bu kötülük gelmemişti viran olmuş

Phrygialıların başına,

sevinç duymak! Pergamum enkaz halde,

alev alev her bir yanı.[\[153\]](#)

hakikaten tam da evlilik zamanı! Öyle ya,

cüret edebilir mi biri

karşı koymaya? Gitmemek olur mu hiç,

Helena’nın tavsiye ettiği düğüne? Ah lanet,

ölümcül kadın,

her iki halka da bela getiren kadın, ah, görmüyor musun

şu önderlerimizin mezarlarını,[\[154\]](#)

ovalar boyunca yayılan şu çıplak, şu toprağa bile

gömülmemiş kemikleri?

Bunları böyle dağıtan senin evliliğin.

Senin için kan akıttı Asia, senin için kan akıttı Europa,

sense mutlu mesut seyrettin, döğüşen erkeklerini

senin uğruna,

bir türlü karar veremedin, hangisini tutacağına.

Haydi git, başla düğün hazırlıklarına,

meşalelere ne gerek var, ne gerek var kutsal ıralara,
ateşe ne gerek var? Bu garip düğünü aydınlatır Troia.
Kutlayın, ey Troialı kadınlar, Pyrrhus’un evliliğini
kutlayın, hak ettiğı gibi; dövünün, inleyin,
sesiniz tutsun her yeri.

HELENA

Akıl falan bırakmaz, bilirim, laf dinlemez
büyük acı; nefret edersin kader yoldaşlarından,
çektiklerini bile bile aynı ıstırabı; ama ben davamı
savunacağım
düşman bir hakimın önünde olsam bile.
Ben beter bir acıya katlandım. Andromacha ağlıyor
değil mi Hector’una, [\[155\]](#)
Hecuba da Priamus’una? Helena ise gizli gizli
ağlıyor Paris’ine, tek başına. Ne zordur değil mi,
ne kötüdür, ne ağırdır
köleliğe katlanmak? Vaktiyle bu boyunduruk vuruldu
benim boynuma,
on yıldır köleyim. Ilium yerle bir edildi,
ocak tanrılarınız yıkıldı, öyle mi? Ne ağır oysa
vatanından olmak,
daha da ağırı ondan korkmak. Bak bunca dostunuz var
sizin,
kederinizi dindirecek; ya ben, yenen de yenilen de
öfkesini kusuyor bana.
Hâlâ şansınız var, bir efendi gelip birinizi köle alacak,
benimse hiç şansım yok, çekip aldı beni efendim anında.
Bu savaşın nedeni benim, öyle mi, Troialıların başına gelen

bunca felaketin?

Varsayın bu doğru, Spartalı bir gemi yarararak geldiğine

göre denizlerinizi;

Ama ben Phrygialı kürekçilerin kapıp götürdüğü bir yem

olmuşsam,

vermişse beni galip tanrıça ödül olarak o yargıca, [\[156\]](#)

o zaman sizin bağışlamanız gereken Paris'in kendisi.

Öfkeden kudurmuş bir hakim,

benim davama bakacak olan: bırakın Menelaus versin

bu kararı.

Kederinden birazcık sıyrıl, ah Andromacha,

sen de bir şeyler söyle şu kıza— ama, [\[157\]](#)

ben dur diyemiyorum artık gözyaşlarıma.

ANDROMACHA

Ne büyük bir kötülük ki bu Helena'yı ağlatıyor!

Ama niye ağlıyor? Anlat sen hele ne dolaplar çeviriyor

şu Ithacalı,

anlat ne çoraplar örüyor başımıza; yoksa amacı,

Ida Dağı'nın doruklarından atmak mı bu kızı, ya da

o yüksek kulenin dik kayasından fırlatmak mı?

Yuvarlamak olmasın sakın

şu uçurumlardan, şu sığ körfeze bakan Sigeum'un

dik yamaçlarıyla yükseldiği yerden, engin denize?

Söyle, anlat ne saklıyorsan o hilekâr bakışlarının altında.

Her kötülüğe katlanırsız, yeter ki

Pyrrhus damat olmasın, Priamus ile Hecuba'ya. Anlat,

ne işkence tasarlıyorsun,

söyle, aldatma, bari bir tek şunu bulaştırma,

çektığımız acılara: görüyorsun bak nasıl da hazırız ölüme
katlanmaya.

HELENA

Keşke buyursaydı bana tanrıların yorumcusu,
bir kılıçla son vermeme şu nefretlik yaşamıma,
Achilles'in mezarı başında can vermeme ya da
Pyrrhus'un canı eliyle, senin yazgını paylaşarak
ah zavallı Polyxena, Achilles emretti benim olsun dedi
senin için,
küllerinin önünde kurban edilmeni istedi,
Elysium ovasında kocan olmak için.

ANDROMACHA

Bak şuna, nasıl da seviniyor yüce ruhu ölümünü işitince. [\[158\]](#)
Kraliyet giysileri kuşanmaya amma hevesli
nasıl da izin veriyor ellerinin saçlarına değmesine.
Evlilik ölüm derdi, şimdi ölüme evlilik diyor.
Ama biçare anası taş kesti bu acıyı işitince;
ruhu sarsıldı, göçtü. Kalk haydi, kendine gel [\[159\]](#)
ah biçare kadın, topla yitip giden cesaretini.
Ah şu gelip geçici ömür nasıl da pamuk ipliğine bağlı!
Hecuba'yı mutlu edecek hiçbir şey artık yok gibi.—
Ama soluk alıyor işte, canlanıyor. Demek zavallılardan
ilkin ölüm kaçıyor.

HECUBA

Hâlâ mı yaşıyor Achilles, Phrygialılara bela olmak için?
Hâlâ mı savaşıyor onlara karşı? Ah, Paris'in elinde
hiç güç kalmamış demek ki!
Bu adamın külü de mezarı da bizim kanımıza susamış.

Çoluğum çocuğum sarıyordu etrafımı sevinçle

daha düne kadar,

yorgun düşerdim onca öpücük arasında, paylaştıraçağım

diye ana sevgisini

onca çocuk arasında. Şimdi bir tek bu kızım kaldı

yanımda,

umudum, yoldaşım, derdimin avuntusu, huzurum;

Bu kız, Hecuba'nın tek ailesi, bana ana diyen tek ses.

Haydi çık git artık, seni inatçı, kara bahtlı soluk,

bir tek şunu,

şu ölümü bari yolla bana.

ANDROMACHA

Ağlamaktan ıııııslak yanakları,

yenik düşüyor gözleri gözyaşlarına, hızla boşalıyor,

yağmur gibi.

Bize, ah Hecuba, bize ağlamalıyız, bize, ah Hecuba, bize,

yelken açtı mı donanma, dört bir yana saçılacak olan

bizlere;

aziz toprağımız örtecek kızını, baba ocağında.

HELENA

Öyle kıskanacaksın ki o kızı, öğrendiğinde kendi yazgını.

ANDROMACHA

Çektiğim acılardan daha bilmediğim kaldı mı?

HELENA

Çekildi kurlar, efendisi verildi her bir tutsağa.

ANDROMACHA

Kime tutsak düştüm ben öyleyse? Söyle, ben kime efendi

diyeceğim?

HELENA

Scyroslu bir genç ilk kurada seni çekti.

ANDROMACHA

Ne şanslısın, ah Cassandra, kurtuldun şu kuradan
deliliğinle,

bir de Phoebus sayesinde!

HELENA

Onu tutsak alan krallar kralı.

HECUBA

Sevin, mutlu ol, kızım. Nasıl isterdi senin düğününü^[160]

Cassandra, nasıl isterdi Andromacha!

Baksana, Hecuba da benim olsun diyen biri.

HELENA

Ithacalı'nın payına düştün sen de, istemese de,
hiç değilse kısa bir süre.

HECUBA

Kim bu adaletsiz kurayı çeken, bu kadar pervasızca,
bu kadar haşın,

bu kadar zalimce veriyor soyluları soylulara?^[161]

Hangi tanrı bu, böyle kindarca dağıtıyor tutsakları?

Biz zavallılara acımasızca, zorbaca davranan

hangi yargıç bu,

nasıl efendi seçileceğini hiç bilmeyen, uğursuz eliyle

biçarelerin başına

böyle düşman bir kader biçen? Kim bu, Hector'un anasını

Achilles'in silahlarıyla evlendiren? Ulysses, duy sesimi.^[162]

Şimdi yenilmiş bir kadını belki, şimdi tutsak olabilirim,

Acılar sarmış olabilir her yanıma; ama kanıma dokunan

efendim,
kölelik değil. (Achilles'in ganimetlerini alıp götüren
bu adam,
şimdi de Hector'un ganimetini alıp götürecek?)

Vahşi denizlerle çevrili
şu çorak toprak bir mezar açmıyor ki bana bir köşesinde.
Haydi götür beni, götür, Ulysses, bak hiç oyalanmıyorum,
efendimin ardından gidiyorum;
ama kaderim de benim ardımdan gelecek: dalgalar hiç
dinmeyecek,

hiç huzura ermeyecek, deniz rüzgârlarla delirecek

*****[\[163\]](#)

(savaşlar, yangınlar, benim ve Priamus'un başına gelen
bütün kötülükler)

senin başına gelene kadar, senin cezan şu olacak:
ben düştüm senin payına, çekip aldım ödülünü elinden.
İşte Pyrrhus geliyor, hızlı hızlı koşturuyor,
ne karanlık bir yüz bu. Ey Pyrrhus, ne duruyorsun? Haydi,
deş kılıcınla yüreğimi, birleştir dünürlerini
sevgili Achilles'inin. Haydi gel, ey yaşlıların katili, [\[164\]](#)
bu kan en çok sana yaraşır.— Eyvah, kaptı kızımı,
çekip götürüyor. [\[165\]](#)

Kirletin gökteki tanrıları kanlı kıyımlarla,
kirletin ölülerin ruhlarını! Ne diye yakaracağım sizlere?
Dilerim,

böyle cenazeler hak eder bu denizler: benim başıma gelen,
gelsin bütün Pelasgların başına, bu binlerce geminin başına,
yelken açmış giderken ben, böyle yakaracağım işte.

TROIALI KADINLAR KOROSU

Merhem olur yas tutana, acı çeken insanlar,

Merhem olur, halkın feryat figan ağlaması;

Istırap, gözyaşı, daha hafif dağlar o an,

aynı şekilde ağlayıp bağırırken kalabalıklar.

Her zaman, ah her zaman kıskanç şu insanın acısı,

sevinir, kendisi gibi elem çeken gördü mü,

tek başına ceza çekti mi, üzülür.

Herkesin başına gelen yazgıya,

dayanamam demez hiç kimse.

Zavallı olsa da, kimse inanmaz zavallı olduğuna:

kaldırın hele bir şu mutluları ortadan, alıp götürün hele bir

şu altına bulanmış zenginleri, kaldırın hele bir

şu yüz öküzle sürülen bereketli tarlaları:

o an kalkar yoksulun öne eğilmiş başı.

Hiç kimse zavallı değildir, başkasıyla kıyaslanmazsa.

Koca koca enkazların ortasına düşmüşse kişi,

görmek istemez hiç kimsenin sevinçli yüzünü.

Üzülür, ağlar kendi kaderine kişi,

gemisinde tek başına dalgaları yara yara giderken,

çırılçıplak, özlediği limanlara ulaştığında.

Oysa serinkanlı karşılar belaları, kasırgaları,

binlerce geminin toptan dibi boyladığına tanık olan,

bir kalasa tutunup kıyıya sürüklendiğini gören,

dalgaları toparlayıp denizin kabarmasını önlediğinde

karayel.

Helle düştüğünde kedere boğulmuştu Phrixus, [\[166\]](#)

altın sarısı ıslıl ıslıl postlu o sürünün önderi

arkasına alıp da o ikiz kardeşi,
yükünün birini atınca denizin ortasına;
tutmuştu gözyaşlarını oysa Pyrrha ve eşi, denizi
gördüklerinde,^[167]
ne çıkar artık denizden başka bir şey görmeseler bile
sağ kalan tek insan dahi şu yeryüzünde.
Bu kalabalık ayrılacak, gözyaşlarımız susacak
şu gemiler dağıldığında sağa sola.
Borular çalıp da yelken açmalarını buyurduğunda
denizcilere,
asılıp küreklere, yarışa girince rüzgarlarla birlikte,
derin denizlere açılıp kalınca kıyıları geride.
Neler geçecek aklımızdan kim bilir, biz biçarelerin,
karalar yavaş yavaş küçölüp denizler gitgide büyüdükçe,
yüce İda Dağı, uzaklara gizlenince?
O an oğul anaya, ana oğla
gösterecek Troia'nın yıkıldığı yöreyi,
“İşte İlium orada, dumanların yükselip göğe, döne döne
kara bulutlara karıştığı yerde,” diyecek.
Bu işaretle görecek Troialılar yurdunu.

Beşinci Sahne

HABERCİ, ANDROMACHA, HECUBA.

HABERCİ

Ah zalim kader, insafsız, içler acısı, korkunç kader ah!
bu kadar vahşi, bu kadar kanlı bir cinayet
gördü mü acaba Mars, şu son on yılda? Hangi acıya
yanayım önce,
senin kederine mi, yoksa, ah ihtiyar, seninkine mi?[\[168\]](#)

HECUBA

Hangi acıya ağlarsan ağla, ağlayacağın benim acım
sonuçta.
Onlar kendine yanar sadece, bense ezilmişim
herkesin derdiyle.
Her ölüm bana bir keder; ne kadar zavallı varsa
hepsi Hecuba'nın.[\[169\]](#)

HABERCİ

Kızın katledildi, oğlun surlardan atıldı;
ama ikisi de soylu bir ruhla ölümü karşıladı.

ANDROMACHA

Nasıl öldüler, anlat teker teker, nasıl işlendi bu çifte günah
baştan sona anlat; büyük acılar dinlemeye heves eder
tüyler ürpertici her anını, haydi konuş, anlat her detayı.

HABERCİ

Şu büyük kule var ya, Troia'nın son kalıntısı,
hani, Priamus'un çok iyi tanıdığı, yüksek siperlerine oturur
alınlığından bakıp yönetirdi hani, aşağıda savaşıyor
alaylarını.

Bu kulede almıştı kucağına torununu,
sevip okşamıştı tatlı tatlı, Yunanlar arkalarına bile
bakmadan kaçarken
Hector'un yarattığı dehşetten, kılıcından, meşalesinden;
göstermişti torununa o yaşlı adam, babasının savaşçılığını.
İşte o kule, bir zamanlar dillere destan o kule,
surlarımızın heybeti,
korkunç bir kayalık şimdi, sarmış askeri, halkı her yanını,
oluk oluk insan akıyor; toplanıp gelmiş bütün ahali,
kıyıda bırakıp gemilerini. Uzaktaki bir tepeden
seyrediyordu kimi,
cephede olan biten her şeyi, yüksek bir kayaya tırmanmış
kimi,
yükselip ayak uçlarında dikilmişler tepesine, yığın yığın.
Çam ağacına çıkmış biri, biri defneye, biri kayına,
sallanıyor bütün orman, üstünden sarkan insanlardan.
Yalçın dağın kıyısında oturuyor kimi,
kimi yaslanmış yarı yanmış bir çatıya, kimi yüklenmiş
göçen duvarın çıkıntısı bir taş, kadir bilmez bir seyirci de
oturmuş Hector'un mezarına, vah başımıza!
Yara yara o insan kaynayan kalabalığı
girdi içeri heybetli adımlarla Ithacalı, elinden tutmuş
sürüyordu,
Priamus'un o küçük yavrucağını; ama çocuğun
tökezlemedi bir an bile adımları
böyle çıktı surların en tepesine. Durdu sonra kulenin
zirvesinde,
bir o yana baktı bir bu yana, keskin bakışlarla,

korkudan eser yoktu ruhunda.

İri bir hayvanın küçücük, körpe yavrusu gibiydi adeta,
ısırıp koparacak gücü olmadığı halde dişlerinde,
dik dik bakıp da
ısırmaya kalkar ya hani boşuna, yüreği kalır soluk soluğa:
tutmuştu elinden düşmanının işte öyle, o çocuk da,
gurur vardı öfkeli ruhunda; hayran bıraktı kendisine halkı,
komutanları,
hatta Ulysses'i bile. Dökülmedi gözlerinden tek bir damla,
bütün ahali ona ağlıyordu oysa; kadere ilişkin sözler
söylemeye başlamışken Ulysses,
tam o sıra, başlamışken dualara bir kahin edasıyla,
acımasız tanrıları da çağırırken
kurbanına, atıverdi çocuk kendini aşağıya,
Priamus'un krallığının tam ortasına.

ANDROMACHA

Hangi Cholchisli işledi bu cinayeti, yeri yurdu
belli olmayan hangi Scythialı?

Hazar'ın kıyılarındaki hangi yasa tanımaz halk^[170]
cüret etti buna? O vahşi Busiris'in sunakları bile^[171]
hiç bulanmamıştı çocuk kanlarına,
Diomedes bile vermedi sürülerine, yem diye,^[172]
böyle körpe etleri. Ah kim alacak şimdi senin bedenini,
kim koyacak mezarına şimdi?

HABERCİ

Bu uçurum gibi yerden düşen birinin
bedeni kalır mı geri? Parça parça olmuş kemikleri
düştüğünde o şiddetle; güzel bedeninin bütün işaretleri,

yüzü ve babasından aldığı o soylu çizgileri,
silinip gitti, toprağın derinine saplanınca, bütün ağırlığınca:
Taşa çarpmış, kırılmış boynu, yarılmış kafası,
bütün beyni akmış dışarı: yatıyor orada işte,
tanınmaz hale gelen o bedeni.

ANDROMACHA

Böyle bile benziyor babasına.

HABERCİ

Çocuk düşünce yüksek surlardan baş aşağı,
Yunan ahali ağlamaya başladı, işledikleri günah
karşısında,
aynı ahali başka bir günaha çevirdi başını sonra,
Achilles'in mezarına; Rhoeteum kıyılarında
hafif hafif dövülüyor arka tarafı dalgalarla,
ön tarafı sarılmış hepten düz ovalarla,
yüksek bir vadi sarmış orta yerini, hafiften eğimli,
bir tiyatro misali. Toplanıp geldi insanlar yığın yığın,
doluştular sahil boyunca. Ölüm işe yaradı diyordu kimi
artık gemiler daha fazla oyalanmaz, gider,
kimi de seviniyordu, düşmanın kökü kurudu diye.
Oysa halk,
nefret duyuyordu bu cinayete ve seyrediyordu sessizce.
Troialılar da geldiler,
toplandılar kendi cenazelerinin çevresine,
yürekleri tir tir titremekte,
bakıyorlar öyle, viran olan Troia'nın son sahnesine:
Birdenbire meşaleler tuttu yolu, düğündeymişcesine,
Tyndareus'un kızı eşlik ediyor geline, kederler içinde,

başı önde. [\[173\]](#)

Troialılar yakarıyorlar, “Hermione de böyle evlensin,”
diye [\[174\]](#)

“o alçak Helena da kavuşsun kocasına böyle.” Bir korku
sardı sonra

her iki halkı, uyuşup kaldılar öylece. Yere indirmiş
bakışlarını gelin, [\[175\]](#)

utanç içinde, gözleriyse ıslıl ıslıl gene de,
alışılmadık biçimde parlıyor o son ışık yüzünde.
Güneş kaybolurken ufukta, daha bir parlak yanar
hani, [\[176\]](#)

hani yıldızlar yerlerine alınca, gün ezilir ya gecenin
kıyısında çaresizce, işte öyle!

İnsanların hepsi şaşkınlık içinde: hep bir ağızdan övgüler
yağdıracaklar nerdeyse,

az sonra canından olacak geline. O güzel endamı
dokunmuştu kimine,

kimine o gençecik yaşı, kimineyse dönek yazgısı,

ölümle burun buruna gelen o cesur ruhu

dokunmuştu kimine de;

(Önünden yürüyor Pyrrhus’un, herkesin yüreği titriyor)

kâh hayran oluyor, kâh acıyor.

Varır varmaz,

o dik dağın tepesine, durdu genç adam

babasının mezarının üstünde, yükseğe kurulu o höyükte,

bir an bile geri adım atmamıştı o mert gelin;

döndü yüzünü ölümün darbesine, meydan okuyan

bakışlarıyla, öfke içinde.

ne cesur bir ruhtu o öyle, şaşkınlık yarattı herkesin

yüreğinde,

ne inanılmaz bir şeydi bu, Pyrrhus bile tereddüt etti bir an
öldürmekte.

Eliyle çekip kılıcını sapladığında ta derinlere,

fişkırdı kanlar o koca yaradan, ecel gelmişti bedene.

Ölürken bile hiç taviz vermedi o soylu ruhundan; düştü,

Achilles'in toprağını çökertecesine, yüzüstü, öfke soluyan
şiddetiyle.

Troialısı, Yunanı, kim varsa orada hepsi ağladı,

için için gözyaşı akıttı Troialılar

ürkekçe, Yunanlarsa bağıra çağıra, savaşın fatihydiler

ne de olsa.

İşte bu cenaze töreni de böyle sonlandı. Dökülen kan

durmadı ama,

toprağın üstüne de akmadı, anında emdi mezar,

vahşice içip bitirdi bütün kanı.

HECUBA

Haydi gidin, gidin, Yunanlar, tutun yolunu yurdunuzun

barış içinde;[\[177\]](#)

donanmanız açsın artık yelkenlerini güven içinde,

yarıp geçsin

o özlediğiniz denizleri. Can verdi bir genç kız,

bir delikanlı:

artık savaş sona erdi. Nereye dökeyim bu gözyaşlarımı?

Nereye kusayım, ihtiyar yaşımda hâlâ çıkmayan

bu canımı?

Kızıma mı ağlayayım, torunuma mı, kocama mı,

yurduma mı?

Her şeye mi yoksa, yoksa kendime mi? Ah ölüm,

tek ümidim,

bebek demez, genç kız demez koşar gelirsin, zalimce,

dört bir yana saldırırsın vahşice; benden korkuyorsun

sadece

benden ürküyorsun, oysa kılıçlar, kargılar, meşaleler içinde

aradım seni bütün gece, benden kaçıyorsun, seni çok

istediğim halde.

Ne bir düşman çıktı karşıma, ne bir ev çöktü başıma,

yakıp kül etmedi iliğimi kemiğimi bir ateş bile:

nasıl da yakınım oysa bak Priamus'a!^[178]

HABERCİ

Haydi hızlanın, koşun denize, ey tutsak kadınlar,

açmışlar yelkenlerini, gidiyor donanmalar.

TROADES

Dramatis Personae

HECUBA

CHORUS TROADUM

TALTHYBIUS

AGAMEMNON

CALCHAS

HELENA

PYRRHUS

ANDROMACHA

SENEX

ULYSSES

ASTYANAX

NUNTIUS

POLYXENA (muta persona)

Actus Primus

HECUBA

Quicumque regno fidit, et magna potens
dominatur aula, nec leues metuit deos,
animumque rebus credulum laetis dedit,
me uideat, et te, Troia: non unquam tulit
documenta fors maiora, quam fragili loco
starent superbi: columnen euersum occidit
pollentis Asiae, caelitum egregius labor.
ad cuius arma uenit, et qui frigidum
septena Tanain ora pandentem bibit;
et qui renatum primus excipiens diem,
tepidum rubenti Tigrin immiscet freto,
et quae uagos uicina prospiciens Scythas
ripam cateruis Ponticam uiduis ferit.
Excisa ferro est Pergamum: incubuit sibi.
En, alta muri decora congesti iacent,
tectis adustis; regiam flammae ambiunt,
omnisque late fumat Assaraci domus.
Non prohibet auidas flamma uictoris manus:
diripitur ardens Troia; nec caelum patet
undante fumo: nube ceu densa obsitus
ater fauilla squallet Iliaca dies.
stat auidus irae uictor, et lentum Ilium
metitur oculis, ac decem tandem ferus
ignoscit annis: horret afflictam quoque;
victamque quamuis uideat, haud credit sibi
potuisse uinci: spolia populator rapit

Dardania praedam mille non capiunt rates.

Testor deorum numen aduersum mihi,
patriaeque cineres, teque rectorem Phrygum,
quem Troia toto conditum regno tegit,
tuosque manes, quo stetit stante Ilium,
et uos meorum liberum magni greges,
umbrae minores: quidquid aduersi accidit,
quaecumque Phoebas ore lymphato furens,
credi deo uetante praedixit mala,
prior Hecuba uidi grauida, nec tacui metus,
et uana uates ante Cassandram fui.

non cautus ignes Ithacus, aut Ithaci comes
nocturnus in uos sparsit, aut fallax Sinon:
meus ignis iste est, facibus ardetis meis.

Sed quid ruinas urbis euersae gemis,
uiuax senectus? respice infelix ad hos
luctus recentes; Troia iam uetus est malum.

vidi exsecrandum regiae caedis nefas,
ipsasque ad aras maius admissum scelus
Aecidae ausis, cum ferox, scaeua manu
coma reflectens regium torta caput,
alto nefandum uulneri ferrum abdidit;
quod penitus actum cum recepisset libens,
ensis senili siccus e iugulo rediit.

placare quem non potuit a caede efferat
mortalis aeui cardinem extremum premens
superique testes sceleris et quoddam sacrum
regni iacentis? Ille tot regum parens

caret sepulcro Priamus, et flamma indiget,
ardente Troia.

Non tamen superis sat est:

dominum, ecce, Priami nuribus et natis legens

sortitur urna: praeda quem uilis sequar?

hic Hectoris coniugia despondet sibi,

hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris;

nec deest tuos, Cassandra, qui thalamos petat.

mea sors timetur: sola sum Danaïs metus.

Lamenta cessant? turba, captivae mea,

ferite palmis pectora, et planctus date,

et iusta Troiae facite. iamdudum sonet

fatalis Ide, iudicis diri domus.

CHORUS TROADUM, HECUBA

CHORUS

Non rude uulgus lacrimisque nouum

lugere iubes:

hoc continuis egimus annis,

ex quo tetigit

Phrygius Graias hospes Amyclas,

secuitque fretum

pinus matri sacra Cybebae.

decies niuibus canuit Ide,

decies nostris nudata rogis.

et Sigeis trepidus campis

decimas secuit messor aristas,

ut nulla dies maerore caret,

sed noua fletus causa ministrat.

Ite ad planctus,
miseramque leua, regina, manum:
vulgus dominam uile sequemur.
non indociles lugere sumus.

HECUBA

Fidae casus nostri comites,
soluite crinem;
per colla fluant maesta capilli
tepido Troiae puluere turpes.
complete manus:
hoc ex Troia sumpsisse licet.
Paret exertos turba lacertos;
ueste remissa substringe sinus,
uteroque tenus pateant artus.
cui coniugio pectora uelas,
captiue pudor?
cingat tunicas palla solutas,
vacet ad crebri uerbera planctus
furibunda manus.
placet hic habitus,
placet: agnosco Troada turbam.
Iterum luctus redeant ueteres,
solitum flendi uincite morem:
Hectora flemus.

CHORUS

Soluimus omnes
lacerum multo funere crinem;
coma demissa est libera nodo;

sparsitque cinis feruidus ora.
cadit ex umeris vestis apertis
imumque tegit suffulta latus;
iam nuda uocant pectora dextras.
Nunc, nunc uires exprome, dolor.
Rhoetea sonent litora planctu,
habitansque cauis montibus Echo
non, ut solita est,
extrema breuis verba remittat:
totos reddat Troiae gemitus.
audiat omnis pontus et aether.
Saeuite, manus,
pulsu pectus tundite uasto;
non sum solito contenta sono:
Hectora flemus.

HECUBA

Tibi nostra ferit dextra lacertos,
umerosque ferit tibi sanguineos,
tibi nostra caput dextera pulsat,
tibi maternis ubera palmis
laniata iacent:
fluat et multo sanguine manet
quamcumque tuo funere feci
rupta cicatrix.
Columen patriae, mora fatorum,
tu praesidium Phrygibus fessis,
tu murus eras,
umerisque tuis

stetit illa decem fulta per annos;
tecum cecidit,
summusque dies Hectoris idem
patriaeque fuit.
Vertite planctus:
Priamo uestros fundite fletus;
satis Hector habet.

CHORUS

Accipe, rector Phrygiae, planctus,
accipe fletus, bis capte senex.
nil Troia semel te rege tulit,
bis pulsari
Dardana Graio moenia ferro
bisque pharetras passa Herculeas.
post elatos Hecubae partus
regumque gregem
postrema pater funera cludis,
magnoque Ioui uictima caesus
Sigea premis litora truncus.

HECUBA

Alio lacrimas flectite uestras:
non est Priami miseranda mei
mors, Iliades.
“Felix Priamus” dicite cunctae:
liber manes vadit ad imos,
nec feret unquam
victa Graium ceruice iugum;
non ille duos uidit Atridas,

nec fallacem cernit Ulyssem;
non Argolici praeda triumphī,
subiecta feret colla tropaeis;
non assuetas ad sceptrā manus
post terga dabit,
currusque sequens Agamemnonios,
aurea dextra vincula gestans,
laetis fiet pompa Mycenis.

CHORUS

“Felix Priamus” dicimus omnes:
secum excedens sua regna tulit.
nunc Elysii
nemoris tutis errat in umbris,
interque pias felix animas
Hectora quaerit.
Felix Priamus;
felix, quisquis bello moriens
omnia secum consumpta tulit!

Actus Secundus

TALTHYBIUS, CHORUS TROADUM

TALTHYBIUS

O longa Danaïs semper in portu mora,
seu petere bellum, petere seu patriam uolunt!

CHORUS

Quae causa ratibus faciat et Danaïs moram,
effare, reduces quis deus cludat uias.

TALTHYBIUS

Pauet animus, artus horridus quassat tremor.
maiora ueris monstra (uix capiunt fidem)
vidi ipse, uidi. summa iam Titan iuga
stringebat ortu, uicerat noctem dies,
cum subito caeco terra mugitu fremens
concussa totos traxit ex imo sinus;
mouere siluae capita et excelsum nemus
fragore uasto tonuit et lucus sacer.
Idaea ruptis saxa ceciderunt iugis.
nec sola tellus tremuit: et pontus suum
adesse Achillem sensit ac uoluit uada.
Tum scissa uallis aperit immensos specus,
et hiatus Erebi peruium ad superos iter
tellure fracta praebet ac tumulum leuat.
Emicuit ingens umbra Thessalici ducis,
Threicia qualis arma proludens tuis
iam, Troia, fatis strauit aut Neptunium
cana nitentem perculit iuuenem coma,
aut cum inter acies Marte uiolento furens

corporibus amnes clausit et quaerens iter
tardus cruento Xanthus errauit uado,
aut cum superbo uictor in curru stetit,
egitque habenas Hectorem et Troiam trahens.

Impleuit omne litus irati sonus:

“ite, ite, inertes, debitos manibus meis
auferte honores, soluite ingratas rates,
per nostra ituri maria! non paruo luit
iras Achillis Graecia et magno luet:
desponsa nostris cineribus Polyxene
Pyrrhi manu mactetur et tumulum riget.”

haec fatus alta nocte diuisit diem,
repetensque Ditem mersus ingentem specum
coeunte terra iunxit. immoti iacent
tranquilla pelagi, uentus abiecit minas,
placidumque fluctu murmurat leni mare.
Tritonum ab alto cecinit hymenaeum chorus.

PYRRHUS, AGAMEMNON, CALCHAS

PYRRHUS

Cum laeta pelago uela rediturus dares,
excidit Achilles, cuius unius manu
impulsa Troia, quidquid adiecit morae,
illo remoto, dubia quo caderet, stetit?
velis licet, quod petitur, ac properes dare,
sero es daturus: iam suum cuncti duces
tulere pretium. Quae minor merces potest
tantae dari uirtutis? an meruit parum,
qui, fugere bellum iussus et longa sedens

aeuum senecta degere, ac Pylii senis
transcendere annos, exuens matris dolos,
falsasque uestes, fassus est armis uirum?
Inhospitali Telephus regno impotens,
dum Mysiae ferocis introitus negat,
rudem cruore regio dextram imbuit,
fortemque eandem sensit et mitem manum.
cecidere Thebae, uidit Eetion capi
sua regna uictus; clade subuersa est pari
apposita celso parua Lyrnessos iugo,
captaque tellus nobilis Briseide;
et causa litis regibus, Chryse iacet,
et nota fama Tenedos, et quae pascuo
fecunda pingui Thracios nutrit greges,
Scyros, fretumque Lesbos Aegaeum secans,
et cara Phoebo Cilla; quid quas alluit
vernīs Caycus gurgitem attollens aquis?
Haec tanta clades gentium ac tantus pauor,
sparsae tot urbes, turbinis uasti modo,
alterius esset gloria ac summum decus:
iter est Achillis; sic meus uenit pater
et tanta gessit bella, dum bellum parat.
Ut alia sileam merita, non unus satis
Hector fuisset? Ilium uicit pater,
vos diruistis. inclitas laudes iuuat,
et clara magni facta genitoris sequi:
iacuit peremptus Hector ante oculos patris
patruique Memnon, cuius ob luctum parens

pallente moestum protulit uultu diem;
suique uictor operis exemplum horruit,
didicitque Achilles et dea natos mori.
Tum saeua Amazon ultimus cecidit timor.
Debes Achilli, merita si digne aestimas,
et si Mycenis uirginem atque Argis petat.
dubitatur et iam placita nunc subito improbas,
Priamique natam Pelei nato ferum
mactare credis? at tuam natam parens
Helenae immolasti: solita iam et facta expeto.

AGAMEMNON

Iuuenile uitium est, regere non posse impetum.
aetatis alios feruor hic primae rapit,
Pyrrhum paternus. spiritus quondam truces,
minasque tumidi lentus Aeacidae tuli.
quo plura possis, plura patienter feras.
Quid caede dira nobiles clari ducis
aspergis umbras? noscere hoc primum decet,
quid facere uictor debeat, uictus pati.
violenta nemo imperia continuit diu,
moderata durant; quoque Fortuna altius
euexit ac leuauit humanas opes,
hoc se magis suppressere felicem decet,
variosque casus tremere metuentem deos
nimium fauentes. magna momento obrui
vincendo didici. Troia nos tumidos facit
nimium ac feroces? stamus hoc Danaï loco,
unde illa cecidit. fateor, aliquando inpotens

regno ac superbus, altius memet tuli;
sed fregit illos spiritus haec quae dare
potuisset aliis causa, Fortunae fauor.
Tu me superbum, Priame, tu timidum facis.
ego esse quidquam sceptrum, nisi uano putem
fulgore tectum nomen et falso comam
vinclo decentem? casus haec rapiet breuis;
nec mille forsitan ratibus, aut annis decem;
non omnibus Fortuna tam lenta imminet.
Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua,
Argiua tellus, liceat): affligi Phrygas
vincique uolui; ruere, et aequari solo,
etiam arcuissem; sed regi frenis nequit
et ira et ardens ensis et uictoria
commissa nocti. quidquid indignum aut ferum
cuiquam uideri potuit, hoc fecit dolor,
tenebraeque, per quas ipse se irritat furor,
gladiusque felix, cuius infecti semel
vecors libido est. quidquid euersae potest
superesse Troiae, maneat; exactum satis
poenarum et ultra est. regia ut uirgo occidat
tumuloque donum detur et cineres rigit,
et facinus atrox caedis ut thalamos uocent,
non patiar. in me culpa cunctorum redit;
qui non uetat peccare, quum possit, iubet.

PYRRHUS

Nullumne Achillis praemium manes ferent ?

AGAMEMNON

Ferent, et illum laudibus cuncti canent,
magnumque terrae nomen ignotae audient.

quod si leuatur sanguine infuso cinis,
opima Phrygii colla caedantur gregis,
fluat nulli flebilis matri cruor.

Quis iste mos est? quando in inferias homo est
impensus hominis? detrahe inuidiam tuo
odiumque patri, quem coli poena iubes.

PYRRHUS

O tumide, rerum dum secundarum status
extollit animos, timide, quum increpuit metus
regum tyranne! iamne flammatum geris
amoris aestu pectus, ac ueneris nouae?
solusne toties spolia de nobis feres?
hac dextra Achilli uictimam reddam suam.
quam si negas retinesque, maiorem dabo,
dignamque quam det Pyrrhus; et nimium diu
a caede nostra regia cessat manus
paremque poscit Priamus.

AGAMEMNON

Haud equidem nego
hoc esse Pyrrhi maximum in bello decus,
saeuo peremptus ense quod Priamus iacet,
supplex paternus.

PYRRHUS

Supplices nostri patris
hostesque eosdem nouimus. Priamus tamen
praesens rogauit; tu, graui pauidus metu

nec ad rogandum fortis, Aiaci preces

Ithacoque mandas, clusus, atque hostem tremens.

AGAMEMNON

At non timebat tunc tuus, fateor, parens,
interque caedes Graeciae atque ustras rates,
segnis iacebat, belli et armorum immemor,
leui canoram uerberans plectro chelyn.

PYRRHUS

Tunc magnus Hector, arma contemnens tua,
cantus Achillis timuit, et tanto in metu
naualibus pax alta Thessalicis fuit.

AGAMEMNON

Nempe iisdem in istis Thessalis naualibus
pax alta rursus Hectoris patri fuit.

PYRRHUS

Est regis alti spiritum regi dare.

AGAMEMNON

Cur dextra regi spiritum eripuit tua ?

PYRRHUS

Mortem misericors saepe pro uita dabit.

AGAMEMNON

Et nunc misericors uirgines busto petis.

PYRRHUS

Iamne immolari uirgines credis nefas ?

AGAMEMNON

Praeferre patriam liberis regem decet.

PYRRHUS

Lex nulla capto parcit, aut poenam impedit.

AGAMEMNON

Quod non uetat lex, hoc uetat fieri pudor.

PYRRHUS

Quodcumque libuit facere uictori, licet.

AGAMEMNON

Minimum decet libere cui multum licet.

PYRRHUS

His ista iactas, quos decem annorum graui
regno subactos, Pyrrhus exsoluit iugo?

AGAMEMNON

Hos Scyrus animos ?

PYRRHUS

Scelere quae fratrum caret.

AGAMEMNON

Inclusa fluctu—

PYRRHUS

Nempe cognati maris.

Atrei et Thyestae nobilem noui domum.

AGAMEMNON

Ex uirginis concepte furtiuo stupro,
et ex Achille nate, sed nondum uiro—

PYRRHUS

Illo ex Achille, genere qui mundum suo,
sparsus per omne caelitem regnum, tenet:
Thetide aequor, umbras Aeaco, caelum Ioue.

AGAMEMNON

Illo ex Achille, qui manu Paridis iacet.

PYRRHUS

Quem nec deorum cominus quisquam petit.

AGAMEMNON

Compescere equidem uerba et audacem malo
poteram domare; sed meus captis quoque
scit parcere ensis. potius interpretes deum
Calchas uocetur: fata si poscunt, dabo.

Tu, qui Pelasgae uincla soluisti rati
morasque bellis, arte qui reseras polum,
cui uiscerum secreta, cui mundi fragor
et stella longa semitam flamma trahens
dant signa fati, cuius ingenti mihi
mercede constant ora, quid iubeat deus
effare, Calchas, nosque consilio rege.

CALCHAS

Dant fata Danaïs, quo solent pretio, uiam:
mactanda uirgo est Thessali busto ducis;
sed quo iugari Thessalae cultu solent,
Ionidesue, uel Mycenaeae nurus,
Pyrrhus parenti coniugem tradat suo:
sic rite dabitur. Non tamen nostras tenet
haec una puppes causa: nobilior tuo,
Polyxene, cruore debetur cruor.
quem fata quaerunt, turre de summa cadat
Priami nepos Hectoreus, et letum oppetat.
tum mille uelis impleat classis freta.

CHORUS TROADUM

Verum est an timidos fabula decipit,
umbras corporibus uiuere conditis,

cum coniunx oculis imposuit manum
supremusque dies solibus obstitit,
et tristis cineres urna coercuit?
non prodest animam tradere funeri,
sed restat miseris uiuere longius?
an toti morimur nullaque pars manet
nostri, quum profugo spiritus halitu
immixtus nebulis cessit in aera,
et nudum tetigit subdita fax latus?
Quidquid sol oriens, quidquid et occidens
nouit, caeruleis Oceanus fretis
quidquid bis ueniens et fugiens lauat,
aetas Pegaseo corripiet gradu.
Quo bis sena uolant sidera turbine,
quo cursu properat uoluere saecula
astrorum dominus, quo properat modo
obliquis Hecate currere flexibus:
hoc omnes petimus fata: nec amplius,
iuratos superis qui tetigit lacus,
usquam est: ut calidis fumus ab ignibus
vanescit, spatium per breue sordidus;
ut nubes, grauidas quas modo uidimus,
arctoi Boreae dissipat impetus:
sic hic, quo regimur, spiritus effluet.
Post mortem nihil est, ipsaque mors nihil,
velocis spatii meta nouissima.
Spem ponant auidi, solliciti metum:
tempus nos auidum deuorat et chaos.

Mors indiuidua est, noxia corpori,
nec parcens animae. Taenara et aspero
regnum sub domino limen et obsidens
custos non facili Cerberus ostio,
rumores uacui uerbaque inania,
et par sollicito fabula somnio.
Quaeris quo iaceas post obitum loco?
quo non nata iacent.

Actus Tertius

ANDROMACHA, SENEX, ULYSSES

ANDROMACHA

Quid, maesta Phrygiae turba, laceratis comas,
miserumque tunsae pectus, effuso genas
fletu rigatis? leuia perpessae sumus,
si flenda patimur. Ilium uobis modo,
mihi cecidit olim, cum ferus curru incito
mea membra raperet, et graui gemeret sono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens.
tunc obruta atque euersa quodcumque accidit
torpens malis rigensque sine sensu fero.
Iam erepta Danaïs coniugem sequerer meum,
nisi hic teneret: hic meos animos domat,
morique prohibet; cogit hic aliquid deos
adhuc rogare: tempus aerumnae addidit.
Hic mihi malorum maximum fructum abstulit,
nihil timere. prosperis rebus locus
ereptus omnis, dura qua ueniant habent.
miserrimum est timere, cum speres nihil.

SENEX

Quis te repens commouit afflictam metus?

ANDROMACHA

Exoritur aliquod maius e magno malum.
nondum ruentis Ilii fatum stetit.

SENEX

Et quas reperiet, ut uelit, clades deus?

ANDROMACHA

Stygis profundae claustra, et obscuri specus

laxantur et, ne desit euersis metus,

hostes ab imo conditi Dite exeunt.

solisne retro peruium est Danaïs iter?

certe aequa mors est! turbat atque agitat Phrygas

communis iste terror; hic proprie meum

exterret animum noctis horrendae sopor.

SENEX

Quae uisa portas? effer in medium metus.

ANDROMACHA

Partes fere nox alma transierat duas,

clarumque septem uerterant stellae iugum;

ignota tandem uenit afflictæ quies,

breuisque fessis somnus obrepsit genis;

(si somnus ille est mentis attonitæ stupor):

cum subito nostros Hector ante oculos stetit,

non qualis ultro bella in Argiuos ferens,

Graias petebat facibus Idaeis rates,

nec caede multa qualis in Danaos furens

vera ex Achille spolia simulato tulit;

non ille uultus flammeum intendens iubar,

sed fessus ac deiectus, et fletu grauis

similisque nostro, squalida obtectus coma.

iuuat tamen uidisse. tum, quassans caput,

“dispelle somnos” inquit “et natum eripe,

o fida coniux: lateat, hæc una est salus.

Omitte fletus. Troia quod cecidit gemis?

utinam iaceret tota! festina, amoue

quocumque nostrae paruulam stirpem domus.”

Mihi gelidus horror ac tremor somnum excutit,
oculosque nunc huc pauida, nunc illuc ferens,
oblita nati misera quaesiui Hectorem:
fallax per ipsos umbra complexus abit.

O nate, magni certa progenies patris,
spes una Phrygibus, unica afflictae domus,
veterisque soboles sanguinis nimium inclita
nimiumque patri similis! hos uultus meus
habebat Hector, talis incessu fuit,
habituque talis, sic tulit fortes manus.
sic celsus umeris, fronte sic torua minax,
ceruice fusam dissipans lata comam.

O nate sero Phrygibus, o matri cito,
eritne tempus illud ac felix dies
quo Troici defensor et uindex soli
recidiua ponas Pergama et sparsos fuga
ciues reducas, nomen et patriae suum
Phrygibusque reddas? Sed mei fati memor
tam magna timeo uota: quod captis sat est,
uiuamus.

Heu me, quis locus fidus meo
erit timori quae te sede occulam?

Arx illa pollens opibus et muris deum,
gentes per omnes clara et inuidiae gravis,
nunc puluis altus; strata sunt flamma omnia,
superestque uasta ex urbe ne tantum quidem,
quo lateat infans. quem locum fraudi legam?

Est tumulus ingens coniugis cari sacer,
verendus hosti, mole quem immensa parens
opibusque magnis struxit, in luctus suos
rex non auarus: optime credam patri—
sudor per artus frigidus totos cadit:
omen tremesco misera feralis loci.

SENEX

Miser occupet praesidia, securus legat.

ANDROMACHA

Quid quod latere sine metu magna nequit, 496
ne prodat aliquis?

SENEX

Amove testes doli.

ANDROMACHA

Si quaeret hostis?

SENEX

Urbe in euersa perit:

haec causa multos una ab interitu arcuit,
credi perisse.

ANDROMACHA

Vix spei quicquam est super:

graue pondus illum magna nobilitas premit.

Quid proderit latuisse redituro in manus?

SENEX

Victor feroces impetus primos habet.

ANDROMACHA

Quis te locus, quae regio seducta inuia,
tuto reponet? quis feret trepidis opem?

quis proteget? qui semper, etiamnunc tuos,
Hector, tuere: coniugis furtum piaie
serua et fideli cinere uicturum excipe.
succede tumulo, nate— quid retro fugis?
turpesne latebras spernis? agnosco indolem:
pudet timere. spiritus magnos fuga,
animosque ueteres, sume quos casus dedit.
En intuere, turba quae simus super:
tumulus, puer, captiua: cedendum est malis.
sanctas parentis conditi sedes age
aude subire. fata si miseros iuuant,
habes salutem: fata si uitam negant,
habes sepulcrum.

SENEX

Claustra commissum tegunt;
quem ne tuus producat in medium timor,
procul hinc recede teque diuersam amoue.

ANDROMACHA

Leuius solet timere, qui propius timet;
sed, si placet, referamus hinc alio pedem.

SENEX

Cohibe parumper ora questusque opprime:
gressus nefandos dux Cephallanum admouet.

ANDROMACHA

Dehisce tellus, tuque, coniunx, ultimo
specu reuulsam scinde tellurem et Stygis
sinu profundo conde depositum meum.
adest Ulysses; et quidem dubio gradu

vultuque: nectit pectore astus callidos.

ULYSSES

Durae minister sortis hoc primum peto,
ut, ore quamuis uerba dicantur meo,
non esse credas nostra: Graiorum omnium
procerumque uox est, petere quos seras domos
Hectorea soboles prohibet. hanc fata expetunt.
Sollicita Danaos pacis incertae fides
semper tenebit, semper a tergo timor
respicere coget, arma nec poni sinet,
dum Phrygibus animos natus euersis dabit,
Andromacha, vester, augur hoc Calchas canit;
et, si taceret augur haec Calchas, tamen
dicebat Hector, cuius et stirpem horreo.
Generosa in ortus semina exsurgunt suos.
Sic ille magni paruus armenti comes
primisque nondum cornibus findens cutem
ceruice subito celsus, et fronte arduus
gregem paternum ducit, ac pecori imperat;
quae tenera caeso uirga de trunco stetit,
par ipsa matri tempore exiguo subit
umbrasque terris reddit, et caelo nemus;
sic male relictus igne de magno cinis
vires resumit. Est quidem iniustus dolor
rerum aestimator; si tamen tecum exigas,
veniam dabis, quod bella post hiemes decem
totidemque messes iam senex miles timet
aliasque clades rursus ac nunquam bene

Troiam iacentem. magna res Danaos mouet
futurus Hector. libera Graios metu.

Haec una naues causa deductas tenet,
hic classis haeret. neue crudelem putes,
quod sorte iussus Hectoris natum petam:
petissem Oresten: patere, quod uictor tulit.

ANDROMACHA

Utinam quidem esses, nate, materna in manu,
nossemque quis te casus ereptum mihi
teneret, aut quae regio! non hostilibus
confossa telis pectus, ac uinclis manus
secantibus praestrieta. non acri latus
utrumque flamma cincta maternam fidem
umquam exuissem. nate, quis te nunc locus,
fortuna quae possedit? errore auio
vagus arua lustras? uastus an patriae uapor
corripuit artus? saeuus an uictor tuo
lusit cruore? numquid immanis ferae
morsu peremptus pascis Idaeas aues?

ULYSSES

Simulata remoue uerba. non facile est tibi
decipere Ulyssem: uicimus matrum dolos
etiam dearum. cassa consilia amoue.
ubi natus est?

ANDROMACHA

Ubi Hector? ubi cuncti Phryges?
ubi Priamus? unum quaeris: ego quaero omnia.

ULYSSES

Coacta dices, sponte quod fari abnuis.;

stulta est fides celare quod prodas statim.

ANDROMACHA

Tuta est, perire quae potest debet cupit.

ULYSSES

Magnifica uerba mors prope admota excutit.

ANDROMACHA

Si uis, Ulysse, cogere Andromacham metu,

vitam minare: nam mori uotum est mihi.

ULYSSES

Verberibus igni cruce cruciatu eloqui

quodcumque celas, adiget inuitam dolor

et pectore imo condita arcana eruet:

necessitas plus posse quam pietas solet.

ANDROMACHA

Propone flammam, uulnera et diras mali

doloris artes et famem et saeuam sitim,

variasque pestes undique et ferrum inditum

visceribus ustis, carceris caeci luem,

et quidquid audet uictor iratus, tumens:

animosa nullos mater admittit metus.

ULYSSES

Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor,

consulere paruis liberis Danaos monet.

post arma tam longinqua, post annos decem.

Minus timerem quos facit Calchas metus,

si mihi timerem: bella Telemacho paras.

ANDROMACHA

Inuita Ulysse, gaudium ac Danaïs dabo:
dandum est; fatere quos premis luctus, dolor.
gaudete, Atridae, tuque laetifica, ut soles,
refer Pelasgis: Hectoris proles obit!

ULYSSES

Et esse uerum hoc qua probas Danaïs fide?

ANDROMACHA

Ita quod minari maximum uictor potest
contingat, et me fata maturo exitu
facilique soluant ac meo condant solo,
et patria tellus Hectorem leuiter premat,
ut luce caruit; inter extinctos iacet
datusque tumulo debita exanimis tulit.

ULYSSES

Expleta fata, stirpe sublata Hectoris
solidamque pacem laetus ad Danaos feram.—
Quid agis, Ulysse? Danaïdae credent tibi,
tu cui? parenti! fingit an quisquam hoc parens,
nec abominandae mortis auspicium pauet?
auspicia metuunt, qui nihil maius timent.
fidem alligauit iureiurando suam.—
Si peierat, timere quid grauius potest?
Nunc aduoca astus, anime, nunc fraudes, dolos,
nunc totum Ulyssem; ueritas nunquam perit.
Scrutare matrem. maeret, illacrimat, gemit;
sed huc et illuc anxios gressus refert
missasque uoces aure sollicita excipit:
magis haec timet, quam moeret. ingenio est opus.—

Alios parentes alloqui in luctu decet;
tibi gratulandum est, misera, quod nato cares,
quem mors manebat saeua, praecipitem datum
e turre, lapsis sola quae muris manet.

ANDROMACHA

Reliquit animus, membra quatiuntur, labant,
torpetque uinctus frigido sanguis gelu.

ULYSSES

Intremuit: hac, hac parte quaerenda est mihi.
matrem timor detexit: iterabo metum.—
ite, ite, celeres, fraude materna abditum
hostem Pelasgi nominis, pestem ultimam,
ubicumque latitat, erutam in medium date.—
bene est: tenetur: perge, festina, attrahe—
Quid respicis, trepidasque ? iam certe perit.

ANDROMACHA

Utinam timerem ! solitus ex longo est metus.
Dediscit animus sero quod didicit diu.

ULYSSES

Lustrale quoniam debitum muris puer
sacrum antecessit, nec potest uatem sequi
meliore fato raptus, hoc Calchas ait
modo piari posse redituras rates,
si placet undas Hectoris sparsi cinis,
ac tumulus imo totus aequetur solo.
nunc ille quoniam debitam effugit necem,
erit admouenda sedibus sacris manus.

ANDROMACHA

Quid agimus? animum distrahit geminus timor:

hinc natus, illinc coniugis cari cinis.

Pars utra uincet? testor immites deos,

deosque ueros coniugis manes mei:

non aliud, Hector, in meo nato mihi

placere, quam te: uiuat, ut possit tuos

referre uultus.— prorutus tumulo cinis

mergetur? ossa fluctibus spargi sinam

disiecta uastis? potius hic mortem oppetat.—

Poteris nefandae deditum mater neci

videre, poteris celsa per fastigia

missum rotari? potero, perpetiar, feram,

dum non meus post fata uictoris manu

iactetur Hector.— hic suam poenam potest

sentire, at illum fata iam in tuto locant.

Quid fluctuaris? statue, quem poenae extrahas.

Ingrata, dubitas? Hector est illic tuus—

erras, utrinque est Hector: hic sensus potens,

forsan futurus ultor exstincti patris—

utrique parci non potest: quidnam facis?

serua e duobus, anime, quem Danai timent.

ULYSSES

Responsa peragam; funditus busta eruam.

ANDROMACHA

Quae uendidistis?

ULYSSES

Pergam, et e summo aggere

traham sepulcra.

ANDROMACHA

Caelitum appello fidem,
fidemque Achillis: Pyrrhe, genitoris tui
munus tuere.

ULYSSES

Tumulus hic campo statim
toto iacebit.

ANDROMACHA

Fuerat hoc prorsus nefas
Danais inausum. templa uiolastis, deos
etiam fauentes: busta transierat furor.
Resistam: inermes offeram armatis manus,
dabit ira uires. qualis Argolicas ferox
turmas Amazon strauit, aut qualis deo
percussa Maenas entheo siluas gradu
armata thyrsos terret, atque expers sui
vulnus dedit, nec sensit; in medios ruam,
tumuloque cineris socia defenso cadam.

ULYSSES

Cessatis et uos flebilis clamor mouet
furorque cassus feminae? iussa ocius
peragite.

ANDROMACHA

Me, me sternite hic ferro prius.
Repellor, heu me. rumpe fatorum moras,
molire terras, Hector! ut Ulyssem domes.
vel umbra satis est.— arma concussit manu,
iaculatur ignes! cernitis, Danai, Hectorem?

an sola uideo?

ULYSSES

Funditus cuncta eruam.

ANDROMACHA

Quid agis? ruina mater et natum et uirum
prosternis una? forsitan Danaos prece
placare poteris. conditum elidet statim
immane busti pondus, intereat miser
ubicumque potius, ne pater natum obruat,
prematque patrem natus.— Ad genua accido
supplex, Ulysse, quamque nullius pedes
nouere dextram, pedibus admoueo tuis.
miserere matris et preces placidus pias
patiensque recipe, quoque te celsum altius
superi leuarunt, mitius lapsos preme:
misero datur quodcumque, Fortunae datur.
Sic te reuisat coniugis sanctae torus,
annosque, dum te recipit, extendat suos
Laerta; sic te iuuenis excipiat tuus,
et uota uincens uestra felici indole,
aetate auum transcendat, ingenio patrem.
Miserere matris: unicum afflictæ mihi
solamen hoc est.

ULYSSES

Exhibe natum, et roga.

ANDROMACHA

Huc e latebris procede tuis,
flebile matris furtum miserae.

Hic est, hic est, terror, Ulysse,
mille carinis.

Submitte manus,
dominique pedes
supplice dextra stratus adora,
nec turpe puta,
quidquid miseros Fortuna iubet.

Pone ex animo reges ataus,
magnique senis
iura per omnes inclita terras
excidat Hector, gere captivum,
positoque genu—
si tua nondum funera sentis—
matris fletus imitare tuae.

Vidit pueri regis lacrimas
et Troia prior,
paruusque minas trucis Alcidae
flexit Priamus.

Ille, ille ferox,
cuius uastis viribus omnes
cessere ferae,
qui perfracto limine Ditis
caecum retro patefecit iter,
hostis parui uictus lacrimis
“suscipe” dixit “rector habenas,
patrioque sede celsus solio;
sed sceptrum fide meliore tene.”

Hoc fuit illo uictore capi.

Discite mites Herculis iras—
an sola placent Herculis arma?
Iacet ante pedes
non minor illo supplice supplex,
uitamque petit;
regnum Troiae, quocumque uolet,
Fortuna ferat.

ULYSSES, ANDROMACHA, ASTYANAX

ULYSSES

Matris quidem me moeror attonitae mouet,
magis Pelasgae me tamen matres mouent,
quarum iste magnos crescit in luctus puer.

ANDROMACHA

Has, has ruinas urbis in cinerem datas
hic excitabit? hae manus Troiam erigent?
nullas habet spes Troia, si tales habet.
Non sic iacemus Troes, ut cuiquam metus
possimus esse. spiritus genitor facit?
Sed nempe tractus. ipse post Troiam pater
posuisset animos, magna quos frangunt mala.
Si poena petitur, (quae peti grauior potest?
famulare collo nobili subeat iugum,
seruire liceat. aliquis hoc regi negat?

ULYSSES

Non hoc Ulysses, sed negat Calchas tibi.

ANDROMACHA

O machinator fraudis, o scelerum artifex,
virtute cuius bellica nemo occidit,

dolis et astu maleficae mentis iacent
etiam Pelasgi, uatem et insontes deos
praetendis? hoc est pectoris facinus tui,
nocturne miles, fortis in pueri necem,
iam solus audes aliquid, et claro die.

ULYSSES

Virtus Ulixis Danaidis nota est satis
nimisque Phrygibus. non uacat uanis diem
conterere uerbis: ancoras classis legit.

ANDROMACHA

Breuem moram largire, dum officium parens
nato supremum reddo, et amplexu ultimo
auidos dolores satio.

ULYSSES

Misereri tui
utinam liceret. quod tamen solum licet,
tempus moramque dabimus. arbitrio tuo
implere lacrimis; fletus aerumnas leuat.

ANDROMACHA

O dulce pignus, o decus lapsae domus,
summumque Troiae funus, o Danaum timor,
genitricis o spes uana, cui demens ego
laudes parentis bellicas, annos aui
melius precabar: uota destituit deus.
Iliaca non tu sceptrum regali potens
gestabis aula, iura nec populis dabis,
victasque gentes sub tuum mittes iugum,
non Graia caedes terga, non Pyrrhum trahes;

non arma tenera parua tractabis manu
sparsasque passim saltibus latis feras
audax sequeris, nec stato lustrī die
solemne referens Troici lusus sacrum,
puer citatas nobilis turmas ages;
non inter aras mobili uelox pede,
reboante flexo concitos cornu modos,
barbarica prisco templa saltatu coles.

O morte dira tristius leti genus!
Flebilius aliquid Hectoris magni nece
muri uidebunt.

ULYSSES

Rumpe iam fletus parens;
magnus sibi ipse non facit finem dolor.

ANDROMACHA

Lacrimas, Ulysse (parua, quam petimus mora est)
concede paucas, ut mea condam manu
uiuentis oculos. occidis paruus quidem,
sed iam timendus. Troia te exspectat tua:
i, uade liber; liberos Troas uide.

ASTYANAX

Miserere, mater!

ANDROMACHA

Quid meos retines sinus,
manusque matris, cassa praesidia, occupas?
Fremitu leonis qualis audito tener
timidum iuuenus applicat matri latus,
at ille saeuus, matre summotā leo,

praedam minorem morsibus uastis premens,
frangit, uehitque: talis e nostro sinu
te rapiet hostis. oscula et fletus, puer,
lacerosque crines excipe, et plenus mei
occurre patri. pauca maternae tamen
perfer querelae uerba: “si manes habent
curas priores nec perit flammis amor,
seruire Graio pateris Andromachen iugo,
crudelis Hector? lentus et segnis iaces?
Redit Achilles. “sume nunc iterum comas
et sume lacrimas (quidquid e misero uiri
funere relictum est), sume, quae reddas tuo
oscula parenti. matris hanc solacio
relinque uestem: tumulus hanc tetigit meus,
manesque cari. si quid hic cineris latet,
scrutabor ore.

ULYSSES

Nullus est flendi modus:
abripite propere classis Argolicae moram.

CHORUS TROADUM

Quae uocat sedes habitanda captas?
Thessali montes et opaca Tempe,
an maris uasti domitrix Iolcos?
parua Gyrtone sterilisque Tricce,
an frequens rivis levibus Mothone?
an uiros tellus dare militares
aptior Pthie? meliorque fetu
fortis armenti lapidosa Trachin,

quae sub Oetaeis latebrosa siluis
misit infestos Troiae ruinis
non semel arcus?

Olenos tectis habitata raris,
virgini Pleuron inimica diuae,
an maris lati sinuosa Troezen?
Pelion regnum Prothoi superbum,
tertius caelo gradus? (hic recumbens
montis exesi spatiosus antro
iam trucis Chiron pueri magister,
tinnulas plectro feriente chordas,
tunc quoque ingentes acuebat iras
bella canendo.)

Urbibus centum spatiosa Crete,
an ferax uarii lapidis Carystos,
an premens litus maris inquieti
semper Euripo properante Chalcis?
quolibet vento faciles Calydnæ,
an carens nunquam Gonoessa uento
quaeque formidat Borean Enispe?
Attica pendens Peparethos ora,
an sacris gaudens tacitis Eleusin?

Numquid Aiakis Salamina ueri,
aut fera notam Calydonæ saeua,
quasque perfundit subiturus aequor
segnibus terras Titaessos undis?
Bessan et Scarphen, Pylon an senilem?

Pharin an Pisas Iouis et coronis

Elida claram?

Quolibet tristis miseras procella

mittat et donet cuicumque terrae,

dum luem tantam Troiae atque Achiuis

quae tulit Sparte procul absit, absit

Argos et saeui Pelopis Mycenae,

Neritos parua breuior Zacyntho

et nocens saxis Ithace dolosis.

Quod manet fatum dominusque quis te,

aut quibus terris, Hecabe, uidendam

ducet? in cuius moriere regno?

Actus Quartus

HELENA, ANDROMACHA, HECUBA, POLYXENA (muta persona)

HELENA

Quicumque hymen funestus, inlaetabilis,
lamenta caedes sanguinem gemitus habet,
est auspice Helena dignus. euersis quoque
nocere cogor Phrygibus: ego Pyrrhi toros
narrare falsos iubeor, ego cultus dare,
habitusque Graios. arte capietur mea,
meaque fraude concidet Paridis soror.
Fallatur: ipsi leuius hoc equidem reor.
Optanda mors est sine metu mortis mori.
Quid iussa cessas agere? ad auctorem redit
sceleris coacti culpa.— Dardaniae domus
generosa uirgo, melior afflictos deus
respicere coepit, teque felici parat
dotare thalamo. tale coniugium tibi
non ipsa sospes Troia, non Priamus daret.
Nam te Pelasgae maximum gentis decus
cui regna campi lata Thessalici patent,
ad sancta lecti iura legitimi petit.
Te magna Tethys, teque tot pelagi deae
placidumque numen aequoris tumidi Thetis
suam uocabunt, te datam Pyrrho socer
Peleus nurum uocabit et Nereus nurum.
Depone cultus squalidos, festos cape.
dedisce captam; deprime horrentes comas,
crinemque docta patere distingui manu.

Hic forsitan te casus excelso magis
solio reponet. profuit multis capi.

ANDROMACHA

Hoc derat unum Phrygibus euersis malum,
gaudere. flagrant strata passim Pergama:
O coniugale tempos! an quisquam audeat
negare? quisquam dubius ad thalamos eat,
quos Helena suadet? pestis, exitium, lues
utriusque populi, cernis hos tumulos ducum
et nuda totis ossa quae passim iacent
inhumata campis? haec hymen sparsit tuus.

Tibi fluxit Asiae, fluxit Europae cruor,
cum dimicantes lenta prospiceres uiros,
incerta uoti. perge, thalamos appara.

Taedis quid opus est? quidue solemni face?
Quid igne? thalamis Troia praelucet nouis.
Celebrate Pyrrhi, Troades, connubia,
celebrate digne: planctus et gemitus sonet.

HELENA

Ratione quamuis careat et flecti neget
magnus dolor, sociosque nonnunquam sui
maeroris ipsos oderit, causam tamen
possum tueri iudice infesto meam,
grauiora passa. Luget Andromacha Hectorem,
et Hecuba Priamum? solus occulte Paris
lugendus Helenae est. durum et inuisum et graue est,
seruitia fere? patior hoc olim iugum,
annis decem captiua. Prostratum Ilium est,

versi penates? perdere est patriam graue;
grauius timere. vos leuat tanti mali
comitatus: in me victor et victus furit.
Quam quisque famulam traheret, incerto diu
casu pependit: me meus traxit statim
sine sorte dominus. causa bellorum fui,
tantaque Teucris cladis? hoc uerum puta,
Spartana puppis uestra si secuit freta;
sin rapta Phrygiis praeda remigibus fui.
Deditque donum iudici uictrix dea,
ignosce Paridi. iudicem iratum mea
habitura causa est; ista Menelaum manent
arbitria. nunc hanc, luctibus paulum tuis,
Andromacha, omissis, flecte-vix lacrimas queo
retinere.

ANDROMACHA

Quantum est Helena quod lacrimat, malum!
Cur lacrimat autem? Fare, quos Ithacus dolos,
quae scelera nectat: utrum ab Idaeis iugis
iactanda uirgo est, arcis an celsae edito
mittenda saxo? num per has uastum in mare
uoluenda rupes, latere quas scisso leuat
altum uadosos Sigeon spectans sinus?
Dic, fare, quidquid subdolo uultu tegis.
Leuiora mala sunt cuncta, quam Priami gener
Hecubaeque Pyrrhus. fare, quam poenam pares
exprome, et unum hoc deme nostris cladibus,
falli: paratas perpeti mortem uides.

HELENA

Utinam iuberet me quoque interpres deum
abrumpere ense lucis inuisae moras,
vel Achillis ante busta, furibunda manu
occidere Pyrrhi, fata comitantem tua,
Polyxene miseranda, quam tradi sibi
cineremque Achilles ante mactari suum,
campo maritus ut sit Elysio, iubet.

ANDROMACHA

Vide ut animus ingens laetus audierit necem.
Cultus decoros regiae uestis petit,
et admoueri crinibus patitur manum.
Mortem putabat illud, hoc thalamos putat.
At misera luctu mater audito stupet;
labefacta mens succubuit. assurge, alleua
animum, et cadentem misera firma spiritum.
Quam tenuis anima uinculo pendet leui!
Minimum est quod Hecubam facere felicem potest.—
Spirat, reuixit: prima mors miseros fugit.

HECUBA

Adhuc Achilles uiuit in poenas Phrygum?
adhuc rebellat? o manum Paridis leuem!
Cinis ipse nostrum sanguinem ac tumulus sitit.
Modo turba felix latera cingebat mea.
Lassabar in tot oscula, in totum gregem
diuidere matrem. sola nunc haec est super,
votum, comes, leuamen, afflictae, quies;
haec totus Hecubae fetus; hac sola uocor

iam uoce mater. Dura et infelix, age,
elabere anima, denique hoc unum mihi
remitte funus.

ANDROMACHA

Irrigat fletus genas
imberque uicto subitus e uultu cadit.

Nos, Hecuba, nos, nos, Hecuba, lugendae sumus,
quas mota classis huc et huc sparsas feret;
hanc cara tellus sedibus patriis teget.

HELENA

Magis inuidebis, si tuam sortem scias.

ANDROMACHA

An aliqua poenae pars meae ignota est mihi?

HELENA

Versata dominos urna captiuis dedit.

ANDROMACHA

Cui famula tradar, ede: quem dominum uoco?

HELENA

Te sorte prima Scyrius iuuenis tulit.

ANDROMACHA

Cassandra felix, quam furor sorte eximit,
Phoebusque.

HELENA

Regum hanc maximus rector tenet.

HECUBA

Laetere, gaude, nata. quam vellet tuos
Cassandra thalamos, vellet Andromache tuos!
Estne aliquis Hecubam qui suam dici velit?

HELENA

Ithaco obtigisti praeda nolenti brevis.

HECUBA

Quis tam impotens ac durus et iniquae ferus

sortitor urnae regibus reges dedit?

Quis tam sinister diuidit captas deus?

Quis arbiter crudelis et miseris grauis

eligere dominos nescit et (saeua manu

dat iniqua miseris fata? quis) matrem Hectoris

armis Achillis miscet? ad Ulyssem uocor:

nunc uicta, nunc captiua, nunc cunctis mihi

obsessa uideor cladibus. domini pudet,

non seruitutis. (Hectoris spoliū feret,

Qui tulit Achillis?) sterilis, et saeuis fretis

inclusa tellus non capit tumulos meos.

Duc, duc, Ulysse, nil moror, dominum sequor.

Me mea sequentur fata: non pelago quies

tranquilla ueniet, saeuiet uentis mare,

(et bella et ignes et mea et Priami mala)

dumque ista ueniunt, interim hoc poenae loco est:

sortem occupauī, praemium eripui tibi.—

Sed incitato Pyrrhus accurrit gradu,

vultuque toruo. Pyrrhe, quid cessas? age

reclude ferro pectus et Achillis tui

coniunge soceros. perge, mactator senum,

et hic decet te sanguis.— abreptam trahit.

Maculate superos caede funesta deos

maculate manes! Quid precer uobis? precor
his digna sacris aequora: hoc classi accidat
toti Pelasgae, ratibus hoc mille accidat,
meae precabor, cum uehar, quidquid rati.

CHORUS TROADUM

Dulce maerenti populus dolentum,
dulce lamentis resonare gentes;
lentius luctus lacrimaeque mordent,
turba quas fletu simili frequentat.
Semper, a semper, dolor est malignus:
gaudet in multos sua fata mitti
seque non solum placuisse poenae.
Ferre, quam sortem patiuntur omnes,
nemo recusat.

Nemo se credet miserum, licet sit:
tolle felices. remoueto multo
diuites auro, remoueto centum
rura qui scindant opulenta bubus:
pauperi surgent animi iacentes.
Est miser nemo, nisi comparatus.
Dulce in immensis posito ruinis,
neminem laetos habuisse uultus.
Ille deplorat, queriturque fatum,
qui secans fluctum rate singulari
nudus in portus cecidit petitos.
Aequior casum tulit, et procellas,
mille qui ponto pariter carinas
obruui uidit, tabulaque litus

naufraga spargi, mare quum coactis

fluctibus Corus prohibet reuerti.

Questus est Hellen cecidisse Phrixus,

cum gregis ductor radiante uillo

aureo fratrem simul et sororem

sustulit tergo, medioque iactum

fecit in ponto; tenuit querelas

et uir et Pyrrha, mare quum uiderent,

et nihil praeter mare quum uiderent,

unici terris homines relict.

Soluet hunc coetum lacrimasque nostras

sparget huc illuc agitata classis,

cum tuba iussi dare uela nautae

et simul uentis properante remo

prenderint altum, fugietque litus.

Quis status mentis miseris, ubi omnis

terra decrescet, pelagusque crescet,

celsa quum longe latitabit Ide?

Tum puer matri, genitrixque nato,

Troia qua iaceat regione monstrans,

dicet, et longe digito notabit:

“Ilium est illic, ubi fumus alte

serpit in caelum, nebulaeque turpes.”

Troes hoc signo patriam uidebunt.

Actus Quintus

NUNTIUS, ANDROMACHA, HECUBA

NUNTIUS

O dura fāta, saeua, miseranda, horrida!
Quod tam ferum, tam triste bis quinīs scelus
Mars uidit annis? quid prius referens gemam,
tuosne potius, an tuos luctus, anus?

HECUBA

Quoscumque luctus fleueris, flebis meos.
Sua quemque tantum, me omnium clades premit.
Mihi cuncta pereunt; quisquis est, Hecubae est, miser.

NUNTIUS

Mactata uirgo est, missus e muris puer;
sed uterque letum mente generosa tulit.

ANDROMACHA

Expone seriem caedis, et duplex nefas
persequere; gaudet magnus aerumnas dolor
tractare totas: ede et enarra omnia.

NUNTIUS

Est una magna turris e Troia super,
assueta Priamo, cuius e fastigio
summisque pinnis arbiter belli sedens
regebat acies. turre in hac blando sinu
fouens nepotem, quum metu uersos graui
Danaos fugaret Hector et ferro, et face,
paterna puero bella monstrabat senex.
Haec nota quondam turris et muri decus,
nunc saeua cautes, undique affusa ducum

plebisque turba cingitur; totum coit
ratibus relictis uulgi. his collis procul
aciem patenti liberam praebet loco,
his alta rupes, cuius e cacumine
erecta summos turba librauit pedes.
Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus gerit,
et tota populo silua suspenso tremit.
Extrema montis ille praerupti petit,
semusta at ille tecta, uel saxum imminens
muri cadentis pressit, atque aliquis (nefas)
tumulo ferus spectator Hectoreo sedet.
Per spatia late plena sublimi gradu
incedit Ithacus paruulum dextra trahens
Priami nepotem, nec gradu segni puer
ad alta pergit moenia. ut summa stetit
pro turre, uultus huc et huc acres tulit,
intrepidus animo. qualis ingentis ferae
paruus tenerque fetus, et nondum potens
saeuire dente, iam tamen tollit minas,
morsusque inanes tentat, atque animis tumet:
sic ille dextra pressus hostili puer
ferox, superne mouerat uulgi ac duces
ipsumque Ulysem. non flet e turba omnium,
qui fletur; ac dum uerba fatidici et preces
concipit Ulysses uatis, et saeuos ciet
ad sacra superos, sponte desiluit sua
In media Priami regna.

ANDROMACHA

Quis Colchus hoc, quis sedis incertae Scythia
commisit, aut quae Caspium tangens mare
gens iuris expers ausa? Non Busiridis
Puerilis aras sanguis aspersit feri,
nec parua gregibus membra Diomedes suis
epulanda posuit. quis tuos artus tenet,
Tumuloque tradet?

NUNTIUS

Quos enim praeceps locus
reliquit artus? ossa disiecta et graui
elisa casu; signa clari corporis,
et ora et illas nobiles patris notas,
confudit imam pondus ad terram datum;
soluta ceruix silicis impulsu, caput
ruptum, cerebro penitus expresso: iacet
deforme corpus.

ANDROMACHA

Sic quoque est similis patri.

NUNTIUS

Praeceptis ut altis cecidit e muris puer,
flevitque Achium turba, quod fecit, nefas,
idem ille populus aliud ad facinus redit,
tumulumque Achillis. cuius extremum latus
Rhoetea leni uerberant fluctu uada;
aduersa cingit campus, et cliuo leui
erecta medium uallis includens locum
crescit theatri more. concursus frequens
impleuit omne litus. Hi classis moras

hac morte solui rentur, hi stirpem hostium
gaudent recidi; magna pars uulgi leuis
odit scelus, spectatque. nec Troes minus
suum frequentant funus et pauidi metu
partem ruentis ultimam Troiae uident:
Cum subito thalami more, praecedunt faces.
et pronuba illi Tyndaris, maestum caput
demissa. “Tali nubat Hermione modo,”
Phryges precantur, “sic uiro turpis suo
Reddatur Helena.” terror attonitos tenet
utrosque populos. ipsa deiectos gerit
vultus pudore; sed tamen fulgent genae,
magisque solito splendet extremus decor,
ut esse Phoebi dulcius lumen solet
iamiam cadentis, astra quum repetunt uices,
premiturque dubius nocte uicina dies.
Stupet omne uulgus: (et fere cuncti magis
peritura laudant) hos mouet formae decus,
hos mollis aetas, hos uagae rerum uices;
mouet animus omnes fortis, et leto obuius,
(Pyrrhum antecedit; omnium mentes tremunt)
mirantur, ac miserantur.

Ut primum ardui
sublime montis tetigit, atque alte edito
iuuenis paterni uertice in busti stetit,
audax uirago non tulit retro gradum;
conuersa ad ictum stat truci uultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit,

nouumque monstrum est, Pyrrhus ad caedem piger.

Ut dextra ferrum penitus exacta abdidit,
subitus, recepta morte prorupit cruor
per uulnus ingens. nec tamen, moriens, adhuc
deponit animos: cecidit, ut Achilli grauem
factura terram, prona et irato impetu.

Uterque fleuit coetus – at timidum Phryges
misere gemitum, clarius uictor gemit.

Hic ordo sacri. non stetit fusus cruor,
humoue summa fluxit: obduxit statim,
saeuusque totum sanguinem tumulus bibit.

HECUBA

Ite, ite, Danai, petite iam tuti domos;
optata uelis maria diffusis secet
secura classis. concidit uirgo, ac puer:
bellum peractum est. quo meas lacrimas feram?

Ubi hanc anilis exspuam leti moram?

Natam an nepotem, coniugem an patriam fleam?

An omnia an me? sola mors uotum meum,
infantibus uiolenta uirginibus uenis,
ubicumque properas, saeua; me solam times
vitasque, gladios inter ac tela et faces
quaesita tota nocte, cupientem fugis.

Non hostis, aut ruina, non ignis meos
absumpsit artus: quam prope a Priamo steti!

NUNTIUS

Repetite celeri maria, captivae, gradu:
iam uela puppis laxat, et classis mouet.

Kaynakça

(Bu kaynakçada, çevirinin giriş ve dipnotlarında kullandığımız kaynakların yanında, dolaylı yollardan bilgi edindiğimiz yapıtlara da başvurulmuştur.)

Baden, T. (ed.), L. Annaei Senecae, Tragoediae, Lipsiae, 1821.

Bothe, F. Henricus (ed.), L. Annaei Senecae, Tragoediae, Lipsiae, 1834.

Calder W. M., “Originality in Seneca’s Troades,” Classical Philology, Vol. 65, No. 2, (Apr., 1970), The University of Chicago Press s. 75-82.

Euripides, Opera Omnia, Ex editionibus praestantissimis fideliter recusa; Latina interpretatione, scholiis antiquis, et eruditorum observationibus illustrata: necnon indicibus instructa. 9 vols. Glasgae, A. & J.M. Duncan, 182.

Gronovii, I.FR, F.C. Matthiae (ed.), Medea et Troades, Lipsiai, 1828.

Holtze, O., L. Annaei Senecae tragoediae: ad optimorum librorum fidem accurate editae, Lipsiae, 1867.

Knight, W. F. J., “Magical Motives in Seneca’s Troades,” Transactions and Proceedings of the American Philological Associa-

tion, Vol. 63, (1932), The Johns Hopkins University Press, s. 20-33.

Lemaire, N. Eligius (ed.), *Bibliotheca Classica Latina sive Collectio Auctorum Classicorum Latinorum*, L. Annaei Senecae, *Opera Tragica*, Parisiis, 1832.

Miller, F. Justus (trans.), *The Tragedies of Seneca*, University of Chicago Press, Chicago, 1907.

Seneca, *Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra*, (tr. John G. Fitch), Harvard University Press, Cambridge, 2002, Loeb.

Seneca, *Medea*, çev. Çiğdem Dürüşken, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, İstanbul.

DİPNOTLAR

[*1] Seneca'nın (İÖ 4-İS 65) trajedilerini yazdığı tarih, kesin olmamakla birlikte, İS 41-49 tarihleri arasına rastlar. Seneca'nın yaşamı ve trajedileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Seneca, Medea, çev. Çiğdem Dürüşken, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, İstanbul, s. xix-xxii. Seneca'nın Euripides'ten aldığı etkiler ve kendisinin özgün kurguları için bkz. William M. Calder, "Originality in Seneca's Troades," Classical Philology, Vol. 65, No. 2, (Apr., 1970), The University of Chicago Press s. 75-82.; William Francis Jackson Knight, "Magical Motives in Seneca's Troades," Transactions and Proceedings of the American Philological Association, Vol. 63, (1932), The Johns Hopkins University Press, s. 20-33.

[*2] Seneca, Troades, 452-456.

[*3] Seneca, Troades, 166-167.

[*4] Seneca, Troades, 195-196.

[*5] Seneca, Troades, 957.

[*6] Seneca, Troades, 1165-1168.

[*7] Seneca, Troades, 1179-1180.

DİPNOTLAR

[1] Troia surları, Neptunus ve Apollo tarafından dikilmişti.

[2] Rhesus: Ordusuyla birlikte Troialılara destek vermek ve kenti savunmak için gelen Trakya kralı. Tanais: Scythia'da, Avrupa'yı Asya'dan ayıran nehir; günümüzde Rusya'daki Don nehri.

[3] Memnon: Troialıların tarafında Yunanlara karşı savaşan Aethiopialı kralı. Achilles tarafından öldürüldü. Memnon, Mısır'ı işgal edip Susa kentine kadar (Persia'nın eski başkenti) Doğu'yu işgal etti ve Susa'yı surlarla çevreledi. Troia savaşı sırasında, Susa'dan koşarak geldi ve Troialılara destek sağladı. Tigris: Eski çağların en önemli ulaşım yollarından olan Dicle nehri.

[4] Amazonların kraliçesi Penthesilea; Hector'un ölümünden sonra Troialılara yardıma geldi ve canını dişine takarak dövüştü, ama en sonunda Achilles tarafından öldürüldü.

[5] Assaracus'un vatanı: Troia. Assaracus: Kardeşi Ilos ve babası Tros ile Troia'nın kurucularından; Aeneas'ın atası.

[6] Fatihin: Yunanların; dizelerde sıkça geçen fatih sözcüğünün içeriğinde düşman ifadesi gizlidir.

[7] Assaracus'un kardeşi Ilos, Ilium'a adını vermiştir.

[8] Dardania: Dardanus'un Ida Dağı'nda kurduğu kent. Kentin kurulduğu bölge ve bu bölgeye yerleşen halk da aynı adla anılır. Dardanus'un oğlu Tros'un adından dolayı bu halk aynı zamanda Troialılar olarak adlandırılmış ve bu yöreye Troas denmiştir.

[9] Phrygia'nın önderi: Priamus'a sesleniyor. Phryges (Phrygialılar), şiirde Troialılar olarak kullanılır.

[10] Hector'un hayaletine sesleniyor.

[11] Phoebus'un kahinesi: Cassandra. Kahinlik yeteneği olan, ama Phoebus'un (Apollo) lanetine uğradığından, söylediklerine kimsenin inanıp güvenmediği, Priamus ile Hecuba'nın kızı.

[12] Tanrı: Güneş tanrısı Phoebus'tan söz ediyor.

[13] Hecuba, Paris'e hamileyken alev alev yanan bir meşaleye can vereceğini gördü. Bu Troia'yı yakacak bir ateşti ve öyle de oldu.

[14] Troia'nın düşüşünde büyük rol oynayan Ithacalı Odysseus ve yoldaşı Diomedes'ten söz ediliyor. Odysseus kurnazlığı ve zekasıyla tanınır, yoldaşı Diomedes ise güçlülüğüyle.

[15] Sinon, Troialılara yalan söyleyip Yunanların kentten ayrılırken onlara bir tahta at armağan ettiğini söyleyen kişi.

[16] Hecuba, yaşlandığı halde hâlâ ölmediğine ve kocasının, çocuklarının ölümüne tanık olduğuna hayıflanmaktadır.

[17] Troia kralı Priamus'un. Bu dizelerde, Priamus'un katli, Troia'nın katliyle özdeşleştiriliyor.

[18] Locris kralı Oileus'un oğlu olan Ajax, Minerva tapınağında Cassandra'nın ırzına geçmişti.

[19] Priamus, Achilles'in oğlu Neoptolemus (Pyrrhus olarak da bilinir) tarafından öldürüldü. Neoptolemus, çok cesur, ama bir o kadar da zalim olarak bilinen bir kişidir.

[20] Urna: Ölülerin küllerinin konulduğu ya da kura çekiminde kullanılan ayaklı vazo, kavanoz.

[21] Helenus: Priamus ve Hecuba'nın kahinlik yeteneği olan oğlu. Cassandra'nın ikizi. Antenor: Helena'nın Menelaus'a dönmesi için çok dil döken, Troia'nın yaşlılarından.

[22] Paris'ten ve tanrıçaların Ida Dağı'nda gerçekleştirdikleri güzellik yarışmasındaki hakimliğinden söz ediliyor. Bu dizayle, Ida Dağı Troia'nın başına gelen belanın çıkış yeri olarak gösteriliyor.

[23] Lacedaemon'un oğlu Amyclas'ın kurduğu, Sparta'nın güney batısında yerleşik bir köy. Paris'in Menelaus'a konuk olup karısı Helena'nın gönlünü çelmesine atıfta bulunuluyor.

[24] Sigeum: Troas bölgesinin kuzeydeki burnu.

[25] Rhoeteum: Troia sahilinde ünlü burun.

[26] Echo: Su perisi, Yankı

[27] Dardanus: Yunan mitolojisinde, Zeus ve Electra'nın oğlu. Troia krallarının atası. Kuzey Ege'deki Samothrace'den Phrygia'ya gelir. Dönemin kralı Teucer ona kızını ve topraklarının bir kısmını verir. Dardanus, Ida Dağı'nın yamaçlarında Troia kentini kurar ve buraya Dardania denir.

[28] Laomedon'un hükümrانlığında, Hercules Troia'ya ilk saldırısını gerçekleştirdi. Priamus o sırada çocukluk dönemini yaşıyordu. İkinci kez, Philoctetes Hercules'in oklarını kullanarak kente saldırdı.

[29] Priamus kendi sarayında, Iuppiter'in (Iovis) sunağında öldürüldü.

[30] Elysium: Yeraltı ülkesinde, kutlu ruhların mekanı (cennet).

[31] Achilles'in mezarı.

[32] Neptunus'un oğlu Cygnus, Achilles tarafından öldürölünce, bir kuğuya dönüştü. Bir önceki dizedeki bembeyaz saçlar, kuğunun beyaz tüylerini ima etmektedir.

[33] Mars: Savaş tanrısı. Bu dizede şiddetli savaş anlamında kullanılıyor.

[34] Xanthus: Lycia'da ünlü nehir.

[35] Achilles'in hayaleti, Yunanlara ateş püskürüyor.

[36] Dis: Yeraltı ülkesi

[37] Triton: Poseidon ve Amphitrite'nin oğlu, bir deniz tanrısı. Başı ve gövdesi insan, kuyruğu balık şeklinde betimlenir.

[38] Agamemnon'la tartışmaktadır.

[39] Pyloslu ihtiyar: Nestor. Pyloslu Neleus'un uzun yıllara meydan okuyan oğlu. Pylos, Peloponnesus'un batı kıyılarında bir kenttir ve Neleus ile Nestor'un efsanevi krallığı olarak bilinir.

[40] Achilles'in annesi Thetis, oğlunun savaşa katılacağını öğrenince bir genç kız kılığına büründü ve onun karşısına çıkıp aklını çelmeye çalıştı.

[41] Mysia kralı. Troia'ya savaşa giden Achilles'i ülkesinden geçirmek istemeyince, onun mızrağıyla yaralandı. Telephus, yarasının nasıl iyileşeceğini Delphoi kahinine danıştığında, ancak bu yarayı açan tarafından iyileştirilebileceğini öğrendi. Bunun üzerine, Achilles'in mızrağının ucundaki pasla yara iyileşti. Bu olaydan sonra, Telephus Achilles'e Troia yolunu gösterdi. Acemi elini: Achilles'in Troia savaşından önce hiç savaş deneyimi olmadığı ima ediliyor.

[42] Bkz. Dipnot 29.

[43] Mysia'da Cilicialılar tarafından mesken tutulan Thebae'in kralı ve Andromacha (Hector'un karısı) ile Podes'in babası. Achilles tarafından öldürüldü.

[44] Lyrnesos (Lyrnessus) Cilicialıların yerleştiği Dardania'da küçük bir dağ kasabası.

[45] Briseis: Briseus'un kızı lakabıyla tanınan Lyrnesoslu Hippodameia. Troia savaşında Achilles tarafından esir alınan dul kadınlardan.

[46] Chryse: Troia yakınlarında bir ada. Bu ada Yunanların saldırısına uğrayınca, Apollo'nun rahibi olan Chryses'in kızı Chryseis Agamemnon'a onur ödülü olarak sunuldu. Agamemnon onu cariye olarak aldığını açıkladı ve babasının verdiği fidyeyi kabul etmedi. Chryses kızının kurtuluşu için Apollo'ya yalvardı ve Yunanlar dokuz gün boyunca veba illetine tutuldular. Bunun üzerine Agamemnon kızı geri verdi. Ama bir şartı vardı; Achilles'e ganimet olarak sunulan Briseis'i kendisi alacaktı. Bu isteği yüzünden Achilles'in öfkesini kazandı.

[47] Tenedos: Troia savaşı sırasında Yunan donanmaları için önemli bir merkez olan, Ege Denizi'ndeki ada (Bozcaada).

[48] Scyros: Euboea'nın kuzey doğusunda, Yunanistan'ın doğusunda yer alan bir ada. Kuzey Sporades adalarının en büyüğü.

[49] Lesbos: Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda yerleşik Yunan adası.

[50] Cilla: Apollo (Phoebus) için kutsal sayılan, Thebae yakınlarındaki kent.

[51] Caycus (Caicus): Asia Minor'da bir nehir (Bakırçay).

[52] Troia savaşından önce Achilles'in yol üstünde kazandığı savaşlar ve başarıları övülüyor.

[53] Priamus Hector'un babası, Memnon'un amcasıydı. Memnon, Priamus'un kardeşi Tythionius'un oğluydu.

[54] Memnon'un annesi şafak tanrıçası Aurora'dır.

[55] Amazonların kraliçesi Penthesilea'dan söz ediliyor.

[56] Agamemnon, Troia seferine çıkarken, rüzgarların dinmesi için kızı Iphigenia'yı Aulis'te kurban etmişti.

[57] Aeacus'un torunu Achilles.

[58] İlk ganimet Briseis'di. Burada kastedilen Polyxena'dır.

[59] Ithacalıyla: Ulysses (Odysseus).

[60] Agamemnon'un kızını kurban etmesi anımsatılıyor.

[61] Pyrrhus Scyros adasında doğmuştur.

[62] Agamemnon'un babası Atreus ile amcası Thyestes arasındaki kanlı taht kavgası ima ediliyor. Atreus, Mycenae kralı olunca, kardeşi Thyestes'i ülkeden sürer.

[63] Pyrrhus, babasının annesi Thetis'i ima etmektedir.

[64] Pyrrhus kendi soyunun şanıyla övünürken, Agamemnon'un soyunun lanetli bir soy olduğunu ima ediyor. Burada, soylu hanesini ifadesiyle alaycı bir yaklaşım sergileniyor.

[65] Scyros kralı Lycomedes'in kızlarından, Deidamia'nın Achilles ile ilişkisinden Pyrrhus doğar.

[66] Thetis: Nereus'un kızlarından olan deniz perisi. Thetis'e hem Neptunus, hem de Zeus aşık olmuştur. Babasından daha güçlü bir çocuk doğuracağı kehanet edilince, her iki tanrı da aşklarından vazgeçmiş ve onu Peleus'e vermiştir. Bir ölümlüyle evlenmeyi reddetmesine ve birçok biçime girerek Peleus'ten kaçmasına rağmen, sonunda onunla evlenmiştir.; Aeacus ve Iovis ise atası.

[67] Calchas: Yunan mitolojisinin ünlü kahini. Apollo tarafından, kendisine kuşbilicilik (augurluk) yeteneği armağan edilmiştir. Aulis'te, Yunan ordusu Troia seferine çıkmak üzereyken, kahin Calchas Agamemnon'un kızı Iphigenia kurban edilirse, Yunan gemilerinin yola çıkabileceğini söylemiştir.

[68] Calchas'a hitap eder. Pelasg gemilerine: Yunan gemilerine. Pelasg (pelasgoi): Hellenlerden önce, Yunanistanın çeşitli yörelerine ve Ege havzasına yerleşmiş halk.

[69] Genç kız: Polyxena.

[70] Hector'un oğlu: Astyanax

[71] Güneşin doğduğu Doğu'dan battığı Batı'ya kadar tüm coğrafya.

[72] Sabah ve akşam saatlerinde yaşanan gelgitler ima edilmektedir.

[73] Kanatlı at Pegasus'tan söz ediliyor.

[74] Burçlar kuşağı kastediliyor.

[75] Güneş ve mevsimler ima ediliyor.

[76] Tanrıların bile onun adını anarak yemin ettikleri, yeraltı dünyasının ünlü nehri Styx.

[77] Taenara: Yeraltının en karanlık yöresi. Zalim kral: Hades (Pluto)

[78] Bu dizelerde Yunan-Roma mitolojisinin ünlü yeraltı dünyası tümüyle reddediliyor.

[79] O zalim: Achilles. Andromacha için Troia'nın yıkılış anı, Hector'un Achilles'in arabasının ardında sürüklendiği andır.

[80] Bedenimi: Burada Hector'un bedeni kastediliyor. Andromacha bu ifadeyle kendi bedenini kocasınınkiyle özdeşleştiriyor ve aynı acıyı duyduğunu ima ediyor.

[81] Peleus oğlunun: Achilles'in.

[82] Bu çocuk olmasa: Oğlu Astyanax'ı gösteriyor.

[83] Yedi yıldız: Büyük Ayı takımyıldızındaki (Ursa Maior) yedi yıldız. Bunlardan dördü bir kaseyi andırır, diğer üçü ise bir kepçenin sapını. Bu görüntüsünden dolayı, Saban adı da verilir. Bu dizede, yıldızın doruk noktasına eriştiği ve pırıl pırıl parladığı ima ediliyor.

[84] Achilles'in dostu Patroclus, Achilles'in zırhını giyip onun kılığına bürünmüş ve Hector tarafından öldürülmüştü.

[85] Cephallania (Cephalenia): Ithaca'nın yanındaki ada. Troia savaşına katılan ada halkının komutasında bulunduğu için Ulysses bu şekilde adlandırılıyor. Bu tür dizelerden ve Odysseia adlı esere dayanarak, Robert Bittlestone, Odysseus Unbound (James Diggle, John Underhill ile birlikte), Cambridge Univeristy Press, 2005, künyeli eserinde Ulysses'in Ithacası'nın coğrafi konumuyla ilgili yeni bir tartışma başlatmıştır.

[86] Agamemnon ile Clytaemnestra'nın oğlu. Bu dizede, kader emrettiğinde, Ulysses'in Yunan komutan Agamemnon'un oğlu bile olsa bulup getireceği belirtiliyor. Ayrıca Agamemnon'un kızı Iphigenia'nın kurban edilmesine babası nasıl dayanmışsa, Hector'un oğlunun kurban edilmesine Andromacha'nın aynı şekilde dayanması gerektiği vurgulanıyor.

[87] Odysseus, kendi oğlu Telemachus'un geleceğini güvence altına alması gerektiğini ve onun için endişelendiğini belirtiyor.

[88] Kendi kendine söylenir.

[89] Andromacha'ya hitap ederek yüksek sesle konuşur.

[90] Kendi kendine söylenir.

[91] Kendi kendine söylenir.

[92] Kendi kendine söylenir.

[93] Yanındakilere söyler.

[94] Pelasg adına: Yunan soyuna

[95] Çocuk bulunmuş gibi yapar.

[96] Arınma törenine.

[97] Kendi kendine söylenir.

[98] Penthesilea'dan söz ediliyor.

[99] Maenas: Şarap tanrısı Bacchus'un rahibesi. Tanrılarının onuruna düzenlenen ayinlerinde kendinden geçerek tiz çığlıklar atar ve yarı çıplak dans ederler.

[100] Thyrsus: Sarmaşık ve asma sürgünlerinin sarıldığı değnek, Bacchus ve Bacchus rahibelerinin taşıdığı değnek.

[101] Askerlere seslenir.

[102] Ulysses'in askerleri Andromacha'yı iteler.

[103] Kendi kendine söylenir.

[104] Laertes: Ulysses'in babası.

[105] Oğlun: Telemachus

[106] Andromacha, oğlu Astyanax'a seslenir.

[107] Astyanax saklandığı yerden çıkar. Andromacha Ulysses'e hitap eder.

[108] Pelasgları: Kendi halkını.

[109] Troia'da düzenlenen ve genç çocukların at üstünde savaşçı karakterlerinin sergilendiği gösterilerden söz ediliyor.

[110] Doğu'da, Cybele ayinlerinde edilen danslardan söz ediliyor.

[111] Oğluna hitap eder.

[112] Astyanax'a hitap eder.

[113] Alevler: Cenaze ateşleri

[114] Askerlerine seslenir. Şu (...) engelini: Şu çocuğu

[115] Tempe: Yunanistan'ın kuzeydoğusunda, Olympos Dağı ile Ossa Dağı arasında yer alan görkemli manzarasıyla ünlenen vadi.

[116] Iolcus: Thessalia'nın eski kenti.

[117] Gyrtone: Eski Thessalia halkı Lapithlerin ana kentlerinden biri. Tricce: Thessalia'da bir şehir.

[118] Messenia'da liman.

[119] Thessalia'da eski bir kent.

[120] Thessalia'daki Spercheos nehrinin güneyindeki bölge ve bu bölgeyle aynı adı taşıyan Anakent (Heraclea Trachinia).

[121] Oeta: Yunanistan'da, Lamia Körfezi'nde, Thermopylae'ın batısında yer alan dağ.

[122] Troia'nın yıkımı için acımasızca yaylarını gerip oklarını fırlatan Hercules ve Philoctetes'ten söz ediliyor.

[123] Olenos: Yunanistan'ın güneyinde, Peloponnesus'un kuzey bölümünü kaplayan ünlü Achaea bölgesinin kentlerinden.

[124] Bakire tanrıçanın: Diana (Artemis). Pleuron: Corinthus Körfezi'nin kuzeyinde yer alan Aetolia bölgesinin önemli kentlerinden.

[125] Troezen: Kuzeydoğu Peloponnesus'ta, Atina'nın güneyinde yerleşik küçük kasaba. Yunanların yüce kahramanı Theseus 16 yaşına kadar burada büyüüp yetişti.

[126] Prothous, Tenthredon'un oğlu, Peneius ile Pelion arasında yerleşik Magnesialıların önderi.

[127] Pelion: Thessalia'nın güneyinde, Ege kıyısında yer alan ve yarı at, yarı insan bedenli Centaurusların yaşadığına inanılan, ormanlarla kaplı yüce dağ.

[128] Bilge Chiron, yarı insan, yarı at bir Centaurus'tur. Achilles, Aesculapius ve nice soyluların öğretmenliğini üstlenmiştir. Buradaki vahşi çocuk, Achilles'tir.

[129] Creta: Günümüzde Girit adası.

[130] Carystos: Güney Euboea'da mermeriyle ünlü bir kent.

[131] Euboea'nın batı sahilinde, Yunanistanın güney doğusunda yerleşik eski bir kent. Euripus su kanalının en dar noktasına yerleşmiştir.

[132] Euripus: Yunanistan anakarasında, Euboea'yı Boeotia'dan ayıran su kanalı. Gün içinde sürekli yön değiştiren güçlü akıntılarıyla ünlüdür. Euboea'daki Calchis ana limanıdır.

[133] Caria sahilinin açıklarındaki takımda. Aralarında en büyüğü Calydna'dır.

[134] Agamemnon'un hakimiyetindeki, Peloponnesus'un kuzeydoğusunda küçük bir kasaba.

[135] Arcadia'da küçük bir kasaba.

[136] Euboea'nın kuzeyindeki ada.

[137] Eleusis: Yunanistan'ın doğusunda, Atina yakınlarında, Demeter'in tarımı öğrettiği ve uygarlık yoluna soktuğu, Demeter'in gizemlerine eren ilk kent. Gizem dinlerinin ayinleri sadece o dine kabul edilenlere açıktır, dolayısıyla bu ayinlerde ne olup bittiğine ilişkin konuşulması yasaktır.

[138] Bu dize kayıptır.

[139] Yunan anakarasının açıklarındaki ada, Ajax'ın yurdu.

[140] Patras Körfezi'nin kuzeyindeki Yunan kenti. Efsaneye göre, kenti yıkmak üzere Artemis tarafından gönderilen vahşi bir domuz Calydon kralının oğlu Meleager tarafından öldürülmüştür.

[141] Titaessos nehri, Olympos ve Titanos dağlarının yamaçlarından güney yönünde akar. Europos olarak da bilinir.

[142] Bessa, Scarphe: Locris'deki kasabalar. Peloponnesus'un batı sahilinde yer alan geniş koy ve kasaba. Kralı Yaşlı Nestor'un doğum yeri.

[143] Pharis: Peloponnesus'ta kasaba. Pisa: Ulu Iuppiter onuruna Olimpiyat oyunlarının düzenlendiği kent.

[144] Elis: Yunanistan'ın güneyinde, Peloponnesus yarımadasında yer alan eski kent. İlk Olimpiyat oyunlarına ev sahipliği etmiştir.

[145] Sparta: Menelaus ve Helena'nın anayurdu.

[146] Pelops: Agamemnon ve Menelaus'un dedesi, Atreus'un babası.

[147] Zacynthus: Ionia adalarından biri. Neritos: Odysseus'un ülkesi Ithaca'da bir dağ, aynı zamanda Ithaca civarında bir ada.

[148] Yunanistan'ın batı sahilinin açıklarındaki ada, Ulysses'in yurdu.

[149] Pyrrhus: Achilles ve Deidamia'nın oğlu, Helena ile Menelaus'un kızı Hermione'nin kocası. Neoptolemus olarak da tanınır.

[150] Polyxena'ya seslenir. Dardanus evinin: Priamus'un evinin.

[151] Tethys: Oceanus'un (dünyanın etrafını çepeçevre saran deniz, bütün nehirlerin babası) kız kardeşi ve eşi, deniz tanrıçası.

[152] Peleus: Achilles'in babası, Thessalia kralı. Nereus: Deniz tanrısı, Thetis'in babası.

[153] Pergama: Bergama

[154] Her iki halka da: Hem Yunanlara, hem Troialılara

[155] Yas tutan kadınlara hitap eder.

[156] Galip tanrıça: Venus. Burada Venus'un güzellik yarışmasını kazanması ve kendisini ödül olarak Paris'e sunması ima ediliyor. Helena, Paris'le birlikte Troia'ya gelmesinin ardında tanrısal bir irade olduğunu belirtiyor.

[157] Polyxena'ya hitap ediyor.

[158] Polyxena'yı kastederek, kendi kendine söylenir.

[159] Hecuba'ya seslenir.

[160] Polyxena'ya seslenir.

[161] Soyluları soylulara: Kraliyet ailesinden gelen kadınları, kraliyet ailelerinden gelen efendilere.

[162] Hecuba Achilles'in payına düşmüştür, ama Achilles ölünce Ulysses onu ödül olarak kazanır.

[163] Bu dize kayıptır.

[164] Achilles'e kurban edilecek Hecuba'nın kızı olduğu için, Hecuba kendisini onun dünürü olduğunu ima ediyor ve kendi kocası Priamus'la öte dünyada buluşmaya can attığını belirtiyor. Sevgili Achilles'inin: Babacığının.

[165] Pyrrhus Polyxena'yı alır ve peşi sıra sürükler.

[166] Phrixus ve Helle: Thebae kralı Athamas ve Nephele'nin ikizleri. Üvey anneleri Ino'dan nefret ediyordu bu iki kardeş. Ino onlardan kurtulmak istedi ve kente kıtlık saldı. Bu kıtlıktan kurtulmanın tek yolunun da bu iki kardeşin kurban edilmesi olduğunu söyledi halka. Ama anaları Nephele'nin yolladığı altın postlu bir koça binip kurtuldular bu kıyımdan. Yazık ki, kaçarken Helle düştü ve öldü. Phrixus ise canını dişine taktı ve Colchis'e vardı. Orada, Kral Aeetes'in himayesine alındı ve kral kızı Chalciope ile evlendi. Phrixus krala duyduğu minnetarlığı ona altın postlu koçu vererek ödedi. Aeetes bunu krallığında bir ağaca asıp ölümsüzleştirdi. Bkz. Ovidius, Fasti, 3. 185. vd.

[167] Büyük tufandan sonrasında yeryüzünde sağ kalan iki kişi, Pyrrha ve kocası Deucalion'du.

[168] Senin kederine mi: Andromacha'ya hitap eder. Ah ihtiyar: Hecuba'ya hitap eder.

[169] Kendi kayıplarına ağlayan kadınlar, Hecuba'nın acılı kızlarıdır.

[170] Hazar'ın: Caspium mare.

[171] Busiris: Mısır kralı; ülkesine gelen yabancıları Iuppiter'e kurban olarak sunduğundan, sunakları lanetli olarak bilinir.

[172] Diomedes: Kısraklarını insan etiyle beslediği için zalimliğiyle tanınır.

[173] Tyndareus'un kızı: Helena.

[174] Hermione: Helena ve Menelaus'un tek kızı. Helena, Paris'le kaçtığında, Clytaemnestra tarafından büyütüldü.

[175] Gelin: Polyxena

[176] Güneş: Phoebus

[177] Evinizin: yurdunuzun

[178] Hecuba yaşının Priamus’a yaklaştını ima ediyor.